

43737

**BERCZELI A KÁROLY
VRAM IRGALMAZZ
MAGYAR TÉKA KIADÁS**

A
M. KIR. HORTHY ~~UDVARTORJAS~~
TUDOMÁNYEGYETEM

KÖNYVTÁRA
SZEGED

43737

URAM, IRGALMAZZ!

BERCZELI A. KÁROLY

URAM, IRGALMAZZ!

Dráma 7 képben

Történik Rómában a Krisztus
utáni 1000. évben

*Tonelli Sándor
öninte nyelven
& regényes-jelent!*

Bp. 1938. IX. 12.

Bercs. A. K.

1938.

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000836222

A szerzőé minden jog.

43737

SZEMÉLYEK:

III. Ottó császár		Ötödik Asszony
II. Szilveszter pápa		Hatodik Asszony
Stefania, Crescentius özvegye		Első Férfi
Papias próféta		Második Férfi
Demetrius	} összeesküvők	Harmadik Férfi
Sergius		Negyedik Férfi
Teodorus		Ötödik Férfi
Crispus		Hatodik Férfi
Gratianus		Hetedik Férfi
Adrianus		Első Tolvaj
Gregorius		Második Tolvaj
Dorothea		Eszelős Férfi
Udvarmester		Második Zarándok
Bernward, hildesheimi érsek		Tusciai Hugó
Heribert, kölni érsek		Gregorius admirális
Bajor Henrik		Leo városprefektus
Tusculumi Gergely		Constantius palotabíró
Tammus gróf		Anastasius patricius
Majolus	} a pápa famulusai	Lomello protospatarius
Alberich		Egyik Katona
Első Asszony		Másik Katona
Második Asszony		Papok
Harmadik Asszony		Testőrök
Negyedik Asszony		

Történik Rómában a Krisztus utáni 1000. évben.

I kép

Utcakereszteződés Rómában. Hátnál az örök város középkori képe látható. Az ismert s jellegzetes keresztény templomok közül még mindig uralkodó monumentalitással emelkednek ki az antik Róma maradványai. A Colosseum, a Forum megrongált oszlopperdeje, Hadrianus mauzóleuma, Vénusz körtemploma stb.

Mikor a függöny felgördül, néhány tétován lézengő ember ödöng ide-oda az utcákon. A hangulat kísérteties és nyomasztó. A járókelők csüggedtek és feszültek egyszerre, mintha biztató jelekre várnának — egyre reménytelenebbül. Egymás iránt szinte bizalmatlanok, mintha nagy titkokat őriznének valamennyien s mindenkiben áruolt szimatolnának.

Idő: késő délután, nagypénteken.

ELSŐ ASSZONY: *(sápadtan tipeg előre, Második Asszonyhoz)* Fogjon meg már egy kicsit, szomszédasszony... Alig állok a lábamon...

MÁSODIK ASSZONY: *(valamivel fiatalabb Első Asszonynál, megfogja)* Legjobb lenne, ha haza menne... Nem való már magának ez az ácsorgás...

ELSŐ ASSZONY: *(ijedten)* Én nem megyek haza! Éppen én menjek haza, mikor mindenki az utcán van? Az előbb is azt hallottam, hogy egy hullát fogtak ki a Tiberisből...

MÁSODIK ASSZONY: Ne rémisztgessen már maga is! A Tiberis mindig tele volt hullákkal.

ELSŐ ASSZONY: *(borzongva)* Igen, de ennek kigyó volt a szájában...

MÁSODIK ASSZONY: *(keresztet vet)* Ó Uram Jézus, mi lesz velünk...

ELSŐ ASSZONY: *(megtántorodik)* Bűnhődünk valamennyien, szomszédasszony...

MÁSODIK ASSZONY: *(megkapja)* Vigyázzon... Még majd elájul...

ELSŐ ASSZONY: *(belekapaszkodik)* Hát hogyne, mikor már napok óta nem ettem... *(síránkozva)*

Csak az Isten megbocsássa bűneimet... (*maga elé*) Mert nagyon sokat vétkeztem egész életemben...

(*Ekkor egy férfi tűnik fel hátul. Izgatottnak látszik, többen csoportosulnak körülötte.*)

ELSŐ ASSZONY: (*a zajra összerezzen, hátranéz, ijedten*) Történt valami? (*kétségbeesetten*) Istene, micsoda nagypéntek ez?

(*Az izgatott férfi előre jön a többiekkel.*)

MÁSODIK ASSZONY: (*nyugtalanul*) Mi az? Mit mondasz?

ELSŐ FÉRFI: (*igyekszik férfiasnak látszani*) Nem tudom, lehet, hogy csak mende-monda... De az ilyesmi igazán megtörténhetik...

ELSŐ ASSZONY: (*rémülten*) Micsoda?

ELSŐ FÉRFI: (*m. f.*) Azt mondják, hogy egy vörös ember felmászott a Colosseum tetejére és háromszor hangosan felkacagott...

(*Mindenki megrettenve nézi.*)

HARMADIK ASSZONY: (*rémülten elhúzodik tőle*) A Sátán!

MIND: (*hátratántorodnak, iszonyattal*) A Sátán!

HARMADIK ASSZONY: (*m. f.*) Az Antikrisztus megérkezett!

MÁSODIK FÉRFI: (*ide-oda futkos*) Emberek! Emberek!

MÁSODIK ASSZONY: (*dermedten a rémülettől*) Legjobb lesz, ha együtt maradunk!

ELSŐ ASSZONY: (*megtántorodik, fohászkodva*) Csak még egy kis időt adj, édes Istene, hogy levezekelhessem a bűneimet... (*síránkozva*) Mert annyit vétkeztem... Jaj, nagyon sokat vétkeztem...

MÁSODIK FÉRFI: (*komoran*) Mindannyian bűnösök vagyunk! (*sulyosan*) S az idők teljessége elérkezett!

FIATALEMBER: (*előretör, kétségbeesetten*) Nem igaz! Nem igaz! A világnak még nem lehet vége... Nem

lehet vége, amikor én még csak húsz éves vagyok...

MÁSODIK FÉRFI: Húsz év is elég, hogy visszaélj az Isten végtelen jóságával... Mert csak a gyermekek tiszták s az Úr nem lesz többé könyörületes... Legyetek valamennyien készenlétben... A számonkérés szörnyű órája bármikor bekövetkezhetik...

ELSŐ ASSZONY: (*ijedten*) Én már napok óta böjtölök... (*sírdankozva*) Ó de ez nem elég az én vétkeimért...

HARMADIK FÉRFI: (*reszketve lép előre*) Én már tegnap szétoztottam a kis pénzecskémet... Az Üdvözítő szegényen találjon rám...

ELSŐ ASSZONY: (*m. f.*) Hol van Papias, a szent ember?

MÁSODIK FÉRFI: Járja a várost és prédikál... A nép sírva sereglik utána, mert ő igazi próféta...

ELSŐ FÉRFI: Az emberek nem mernek hazamenni, mert félnek a földrengéstől...

MÁSODIK FÉRFI: (*sötéten*) Irgalmatlan lesz az Úr ítélete... Mert Róma az új Babilon, mely megérett a pusztulásra... Igaza van Papiasnak, az Isten hírnökének... A pápa se a mi pápánk, hanem a császáré... Azé a kegyetlen, gögös lurkóé, aki megölette a legderekabb rómaiakat...

NEGYEDIK FÉRFI: (*sejtelmesen*) A pápáról is azt suttogják, hogy az ördöggel cimborál...

MÁSODIK ASSZONY: (*hevesen*) Nem igaz, én tegnap is láttam őt! Csupa jóság volt az arca... Nem hiszem el...

NEGYEDIK FÉRFI: (*ellöki Második Asszonyt*) Mit értesz te ehhez! Tele van a palotája mindenféle ákombákkal... Ért a csillagokhoz és megidézi a halottakat... Én olyantól tudom, aki még Reimsben volt a tanítványa... (*titokzatosan*) Azt mondják, hogy valami boszorkányos szobor van a birtokában, amit ő maga öntött éjfélkor...

Ha megkocogtatja a fejét, minden kérdésre megfelel... Ezért olyan nagy tudós ő!

ÖTÖDIK FÉRFI: Azt is beszélük, hogy fiatal korában a szaracénokkal paktált... Mert onnan valahonnan került ide...

NEGYESEDIK FÉRFI: Hát az ördög segítségével aligha lehetett volna pápa... Idegen s még hozzá azt sem tudjuk, miféle...

MÁSODIK FÉRFI: Dehogynem tudjuk! Aurillacból való és francia... A császár pedig Róma végzete... Az Úr napjának szörnyű előjele... Néhány hónap és újra itt lesz, hogy kiírta azokat, akik még bátran rómaiaknak vallják magukat... Ha csak az Úr ránk nem küldi előbb fekete angyalait...

(Egy férfi rohan előre valahonnan.)

HATODIK FÉRFI: *(lihegve, sápadtan)* Most jövök a mezőről... Rémületes felhőt láttam... Egészen fekete volt s hosszú, fényes kasza lógott ki kelőle...

ELSŐ ASSZONY: *(rettegve)* A halál...

MIND: *(isszonyattal)* A halál...

HATODIK FÉRFI: *(m. f.)* Az ítélet órája elérkezett...

(Egy asszony siet előre.)

NEGYESEDIK ASSZONY: *(rémülődözve)* Egy kis füvet akartam tépni a nyulaimnak az árok partján s akármerre nyultam véres lett a kezem... *(föltartja mind a két kezét, mely véres)* Nézzétek, csupa vér... a fütől...

(Ekkor többen rontanak előre. Valamennyien dermedtek és halálraváltak a félelmes hírektől.)

HETEDIK FÉRFI: Emberek! Emberek!

(Az előlállók ijedten fordulnak hátra.)

MÁSODIK FÉRFI: Mi történt?

HETEDIK FÉRFI: Lotharingiában megnyílt a föld, a házak mind összeomlottak a pusztító földrengéstől... Az emberek menekülnek, de belezuhanak a tüzes szakadékokba... S valami

csillag tűnik fel időnkint, két hatalmas csóvája van s egyre nagyobbodik ... Azok mondják, akik látták ... *(kitör)* A világ vége közeledik! Papias azt mondja, hogy utoljára Rómára kerül a sor ... Aki bűnösnek érzi magát, vezekelve és imádkozva várja be az Úr haragját ...

MÁSODIK FÉRFI: *(leveti magát a földre)* Mindannyian bűnösök vagyunk! Méltatlanok az Úr szeretetére ...

(Valamennyien letérdelnek, összekulcsolt kezekkel.)

MÁSODIK FÉRFI: *(megtépi ruháját)* Én szemet vetettem a máséra ... Elkívántam a pénzét, az asszonyát ... Krisztus, irgalmazz!

MÁSODIK ASSZONY: *(vezekelve)* Én elűztem a gyermekeimet, hogy gondtalanabbul éljek ...

ELSŐ FÉRFI: *(töredelmesen)* Én házasságtörő voltam ...

HATODIK ASSZONY: *(bűnbánóan)* Én idegen katonákkal dorbézoltam ...

HARMADIK FÉRFI: *(megtörve)* Én kigúnyoltam szent ígédet s pogánymódra esküdöztem ...

FIATALEMBER: *(rémülten)* Én élni szeretnék! Könyörülj rajtam!

MIND: *(föltárják karjaikat)* Krisztus, irgalmazz!

(Ekkor egy markáns, bátor tekintetű, aszkétikus alakú, középkorú, szakálas ferfi jelenik meg hátul, kopott, rongyos zárandokgúnyában. Papias. Sokan rajzanak körülötte s úgy követik, mint valami Messiást. Mikor a színen lévő tömeg megpillantja őt, térdencsúszva nyit utat neki.)

NÉHÁNYAN: *(izgatottan suttogják)* Itt van Papias, a próféta ... Az Úr követe ...

PAPIAS: *(áthatóan nézi őket, aztán mintha kegyetlen haragra lobbanna)* Most rettegetek, nyomorultak! Paráznák, árulók, mihasznák! Az Úr már megvillogtatta hatalmának szörnyű pallosát. Néhány nap, vagy talán csak néhány óra és lesújt!

(*A tömeg rémülten borul a földre.*)

PAPIAS: (*m. f.*) És nem lesz irgalom, mert a világ fekélyes lett a bűnök förtelmétől... Kéjenczek vagytok és árulók! S az Úr így is irgalmas hozzátok, mert már csak a testetek pusztulhat el... A lelketek régen halott... S ez a város fog a legméltóbban lakolni, mert ez a nép galádabb Sódoma és Gomorrha elvetemült lakóinál! Meggyaláztátok Krisztust és az apostolok áldott lábanyomát, pedig nem volt város a világon, mely annyi jelét látta volna Isten szerető hatalmának...

MÁSODIK FÉRFI: (*kétségbeesetten Papiashoz*) Uram, mondd meg, hogy mitévők legyünk e rettenetes napokban... Bűnhődni akarunk!

ELSŐ ASSZONY: (*kitör a térdelő tömegből s egzaltáltan veti magát Papias lábaihoz*) Uram, ha próféta vagy oldozz fel engem... Az előbb nem mertem bevallani... Félek a saját szavaimtól is... De te szent ember vagy, aki a pusztában éltél eddig... Oldozz fel engem... Oldozz fel... (*kétségbeesetten*) Megölttem az uramat... Én öltem meg a saját kezemmel... Tudja meg mindenki... (*cibálja Papias gúnyáját*) Oldozz fel... Félek meghalni... (*elterül Papias lábainál*)

PAPIAS: (*sötéten*) Most minden a felszínre kerül... A gyilkosok, a fosztogatók megnyílnak végre, mint a bűzös pincék és az üdvösség fénye után kapadoznak... De most már késő! Késő! Az utolsó szó elhangzott, a nap el fog sötétedni, a hold nem ad több világosságot s az egek erői megrendülnek... Az Emberfia visszatér ezer esztendő múltán, hogy ítéletet mondjon elevenek és holtak felett... (*rászól a mellé állókra*) Vigyétek el ezt az asszonyt! (*végigméri a holttestet*) Ez már úgyis az Úr szármolyánál vergődik, mint a hernyó, mely pa-

rázsra hullott... A számonkérés iszonyú parázására...

TÖBBEN : *(dermedten nézik első Asszonyt)* Meghalt... Meghalt... Jézus Krisztus, ne hagyj el...

(Néhányan fölemelik a halottat s elviszik.)

PAPIAS : *(m. f.)* A császár, akit gyűlöltök, Aachenben van s Nagy Károly sírjában imádkozik, hogy elég ereje legyen megfélemlíteni benneteket... A pápa idegen s Szent Péter székén tiltkos tudományokkal szórakoztatja a jövővényeket... Mi ez, ha nem az Antikrisztus uralma? Az Antikrisztusé, aki itt jár már köztetek, mint a világ végének ördögi előjele. Vagy nem emlékeztek az Írásra? „Előbb jönnie kell az elszakadásnak, és meg kell jellennie a bűn emberének, a kárhozat fiának, aki ellenszegül és följe emeli magát mindannak, amit Istennek avagy isteni tiszteletre méltónak mondunk, úgy annyira, hogy az Isten templomában ül és úgy mutogatja magát, mintha az Isten volna...” Nem emlékeztek az Írásra? Vagy a félelem már teljesen elhomályosította elméteket? Rómában pártok és ringyók uralkodnak... A Marozziák, a Teodórák és átkos fattyaik... Isten temploma a bűn bordélyává süllyedt... A papok kalmárkodnak és parázna hősei a legfertelmesebb házasságtöréseknek... A püspökök pénzért árulják a szentségeket... A pápák egymást gyilkolják s pártok szolgálatába állnak... Mi ez, ha nem az Antikrisztus uralma? Ki mer ebben kételkedni? Hiszen még csak a minap történt, hogy János pápát a császár megcsónkította, szemeit kiszúratta s számárháton vitette keresztül a városon... És Crescentius, a derék római nemes, a ti szabadsághősötök, akit a Mauzóleum tetején végeztetett ki a vérszomjas ifjú tizenkét társával... És a sok éhínség, a pestis, mely egyre fenyegetőbb... A szaracénok,

a normannok s a magyarok, akik pusztítják és felperzselik az országokat, nem a világ végére bejósolt Góg és Magóg rettenetes népei-e? Miért kételkednétek hát? Tépjétek meg a ruháitokat és vezekeljétek!

(Két asszony rohan Papiashoz valahonnan).

ÖTÖDIK ASSZONY: *(lihegve)* Uram, a Circus Maximusban néhányan máglyákat raktak és szent zsoltosmákat énekelve ... *(fölsír)* beleugrottak a lobogó lángokba... Az én anyám is... És sokan mások... a gazdagok közül...

HATODIK ASSZONY: *(zihálva)* A Fórumon kidőlt néhány oszlop, s a Capitolium fölött egy nagy sárga csillagot láttunk lehullani...

MIND: *(rémülten)* Uram, irgalmazz!

(Sötétedik).

PAPIAS: *(valamivel megrendültebben)* Mindenki vizsgálja át a lelkiismeretét, hogy töredelmesen álljon az Úr ítélőszéke elé, aki ime betartja ígétét s ezer év múlva visszajött közénk...

(Az egész tömeg Papias köré húzódik).

PAPIAS: *(m. f.)* Hamarosan éjszaka lesz s nem tudjuk, megvirrad-e még valaha... Maradjunk együtt, hogy gyámolítsuk egymást, míg elhangzik felettünk az örök ítélet... És imádkozzuk a Jelenések könyvének félelmesen beteljesült ígéit... „És midőn majd eltelik az ezer esztendő, megoldoztatik börtönéből a sátán, és kijő és elcsábítja a föld négy szegletén lakó nemzeteket, Gógot és Magógot; és egybegyűjti azokat a harcra, akiknek száma annyi, mint a tenger fővénye. És feljövének széles e földre és körülvevék a szentek táborát és a szeretett várost. És tűz szálla le Istentől az égből és megemészté őket; és az ördög, aki őket elcsábította, a tüzes és kénköves tóba vetették, ahol a vadállat és az álprófeta gyötörtetik éjjel-nappal örökkön-örökké.“

(Már egészen sötét a szín. Ekkor rémült sikoly rázza meg a levegőt. Utána ijedt csend).

ÖTÖDIK ASSZONY: *(vacogva)* Ez is a halált választotta. A máglyát...

MÁSODIK FÉRFI: Szörnyű éjszaka...

PAPIAS: *(ő is megrendülve áll, szinte elerőtlenedve)*
Legyetek... Legyünk erősek! *(és térdre roskad)*
Uram, irgalmazz!

Függöny.

II. kép.

(Szín : a *Forum Romanum*, hátul a *Capitolium* körvonalával. Az antik épületek megrongáltak, elhanyagoltak. Itt-ott oszlopok, kövek hevernek szanaszét. Jobbra a *Basilica Aemilia*, balra a *Basilica Julia* oszlopai zárják le a teret. Hátul *Severus* diadalíve és a *Rostra*, majd ezek mögött jobbról balra *Concordia*, *Vespasianus* s valamivel előrébb *Saturnus* templomának még elég ép maradványai láthatók.

Mikor a függöny felgördül, a szín elején néhány férfi tanakodik. Hevesek és indulatosak. Egyik-másik néha nyugtalanul néz körül, mintha várnának valakit. A hangulat feszül, de vannak, akik kevesebb érdeklődést tanúsítanak a szóbanforgó ügy iránt s itt-ott leülnek a kidőlt oszlopokra.

Idő: őszi este.)

DEMETRIUS: (*elkeseredetten*) Megszállta az *Aventinust* s itt akar letelepedni.

SERGIUS: (*gúnyosan*) Ez még Nagy Károlynak sem sikerült. (*harciasan*) Róma a rómaiaké!

TEODORUS: (*megvetéssel*) Hallottátok? *Aachenben* felnyitatta Nagy Károly sírját s kiverte a halott egyik fogát, hogy csodatévő ereklje legyen a birtokában... Ez valóban azt hiszi, hogy a világot Rómából fogja kormányozni.

DEMETRIUS: (*indulatosan*) Elvakult és ostoba fickó! Sem a gót, sem a longobárd, sem a frank nem volt ennyire öntelt... Csak ez a szász... Ez nem bir magával...

TEODORUS: (*legyint*) Éretlen! Hány éves is a (*gúnyosan*) világ csodája? Mert ezt híresztelteti magáról...

SERGIUS: (*nevet*) Húsz...

TEODORUS: (*m.f.*) Húsz éves a nagy császár s már is a világ ura... Istenemre, cserélnék vele...

DEMETRIUS: Azt hiszem, hamar megbánnád... Az *aacheniek* megborzadtak tőle, hogy meg merte bolygatni Nagy Károly nyugalmát s korai halált jósltak neki...

SERGIUS: Nilus remete is ezzel fenyegette meg, amikor csúffá tette Calabriai Jánost . . .

TEODORUS: Pedig ami azt illeti, éppen eleget vezekel. Mondják, hogy mezítláb zarándokolt Gnesenbe Adalbert vértanu sírjához s magával hozta a szent egyik karját . . . Itt meg Franco püspökkel két hétig bőjtölt valami földalatti barlangban Szent Kelemen temploma mellett . . . Volt Beneventumban is Szent Bertalan sírjánál, remetéskedett a subiacoi kolostorban s imádkozott Mihály arkangyal oltáránál is a Gargano-hegyen . . .

DEMETRIUS: (*vállat von*) De közben nem feledkezett meg arról, hogy Nápolyt és Capuát újra hódolatra kényszerítse s száműzze Laidulf longobárd herceget . . . Az a gyanúm, hogy csak ürügy ez a sok mezítlábas zarándokút . . . (*el-szántan*) De csalódik, ha azt hiszi, hogy minket is megteveszt . . . Róma keményebb dió!

(*Ekkor két fiatalember jön előre, Crispus és Gratianus, eddig egyik oszlopon üldögéltek s elég unottan figyelték az előbbiekre. Mindketten ittasok.*)

CRISPUS: (*dülöngve*) Azt mondják, hogy ő is fél a világ végétől s azért jött ide, hogy Rómában várja be a végítéletet . . .

GRATIANUS: (*ittasan*) Mért ne félne ő is? A császár is ember . . . S Papias mindent bejósolt, még azt is, hogy hány napig tart a fogaknak csikorgatása . . . Aki akar, vezekeljen . . . Mi mindenesetre iszunk, mi? (*röhögve átöleli Crispust*).

DEMETRIUS: (*erélyesen*) A mi ügyünk Róma ügye s elvárhatjuk tőletek is, ha már idejöttetek, hogy komolyan fogjátok fel a haza sorsát.

CRISPUS: (*m. f.*) De ha vége lesz a világnak nemsokára, akkor kár az erőlködésért . . . Nem igaz, Gratianus? A világ végén meghal min-

denki s akkor a császár se menekülhet . . . Nem így van ? *(röhög)*

GRATIANUS : *(m.f.)* Ne beszélj butákát . . . Igaza van Demetriusnak ! Hátha nem lesz vége ? Papias sem isten . . . S akkor még is csak jobb, ha mi segítjük át ökelmét a túlvilágra . . . *(harciasan)* Én megölöm Ottót, ha akarjátok . . . Nagybátyám is a kivégzettek között volt . . . *(düllöng)* Én megforgatom benne a késemet . . .

TEODORUS : Előbb aludd ki magad, te bolond. Majd éppen rád bízunk a legnehezebb feladatot. Olyan hórihorgas testőrei vannak, hogy a vállukig se érsz. . .

DEMETRIUS : S erre már különben is van jelentkező. . .

CRISPUS : Hogyan ? Vagy titok ?

DEMETRIUS : *(vállatvon)* Te is római vagy, mint mi, ha részeg is vagy. . . Megmondom, de jaj neked, ha elárulod !

GRATIANUS : *(valamivel fegyelmezetten)* Azért, hogy iszunk, gyűlöljük az idegen császárt. Ottó valamennyiünk ellensége ! *(halkan)* Ki fogja megölni ?

DEMETRIUS : *(körülnéz)* Stefánia.

CRISPUS : *(szinte kijózanodik)* Crescentius özvegye ?

DEMETRIUS : Ő ! Ehhez valóban neki van a legtöbb joga. Neki, akinek férjét, a római szabadság vezérét, maga Ottó akasztatta fel s megcsonkítva tétette ki közszemlére . . .

(Valamennyien ökölbeszorult kézzel hallgatják Demetrius ez utóbbi szavait s egyszerre robbannak ki.)

MIND : *(felbőszülten)* A nyomorult !

DEMETRIUS : Stefánia nemcsak Róma, hanem férje iránti szeretetből is büszkén és boldogan vállalkozik erre a vakmerő tetre.

SERGIUS : Bátor asszony ! Igazi római feleség !

DEMETRIUS: (*körülnéz*) Már itt kellene lennie..
(*nyugtalanul*) A város tele van a császár katonáival... És Stefania nagyon szép asszony...

CRISPUS: (*legyint*) Ó, a katonák is félnek a világ végétől... Az emberek mindenfelé csak imádkoznak és a halálra készülnek...

GRATIANUS: (*kedélyeskedve*) Sohasem volt Rómában ilyen jó élet... Még a kereskedők sem akarnak pénzt elfogadni... Papias főként a gazdagokat buzdítja önmegtagadásra...

CRISPUS: S van is foganatja... Az öreg Teofilaktus könyörög, hogy fogadják el a kincseit s nem akad egy járókelő sem, aki hozzá merne nyúlni az aranyaihoz...

SERGIUS: (*nevet*) Ha csak a zsidók meg nem szánják. Azoknak még a világ vége előtt is helyén van az eszük.

CRISPUS: Csak az ilyen pogányok, mint mi, mernek inni... Mi, Gratianus barátom?... Bacchus a mi Istenünk és Vénusz az úrnőnk... (*röhög*) (*Ekkor reccsenés és robaj hallatszik messziről.*)

CRISPUS: (*rémülten vágja magát térdre*) A földrengés! (*keresztet vet*) Jézus Krisztus ne hagy el... Megérkezett a földrengés... Én mindig jó keresztény voltam... (*reszketve*) Mondtam, hogy ne foglalkozzatok földi dolgokkal... Igaza van Papiasnak... (*megragadja Gratianust*) Gyere Gratianus... Álljunk mi is a vezeklők közé... Uram irgalmazz... Irgalmazz... (*s elrohan Gratianussal, aki szintén ijedten hányja a keresztet.*)

(*A többiek is zavartan állnak, először Demetrius ocsúdik fel.*)

DEMETRIUS: Mi volt az?

SERGIUS: (*furcsa szorongással*) Isten tudja... Lehet, hogy megindult a föld... (*az égre néz*) Már a hold is fönt van... (*nézi*) Megint mintha sápadtabb lenne...

TEODORUS: *(nézi)* A végén még majd tényleg kialszik...

SERGIUS: *(kényelmetlenül)* Egy-egy imát nekünk is el kellene mondanunk...

ADRIANUS: *(félénken)* A császár haláláért mi is felelni fogunk az örök bíró előtt...

TEODORUS: *(némi borzongással)* S az ítélet napja mintha tényleg egyre jobban közelednék...

ADRIANUS: *(komoran)* Az ember nehezen szánja rá magát a bűnre, amikor mindenki retteg...

(Ujabb reccsenés, majd távoli imádság zaja hallatszik.)

TAVOLI IMÁDSÁG: *(kórus)* Légy a mi oltalmunk s vezérelj a jó útra, hogy tiszta szívvel állhassunk meg előtted az Atyának, Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében. Amen.

ADRIANUS: *(keresztet vet zavartan)* Nem gyáva-ság... De ezekben a válságos percekben... Mondják, hogy feltűnt már valami üstökös is a láthatáron... Két csóvája van... Bocsássatok meg, de nekem is sok a levezekelnivalóm... *(elindul, halkan összetett kézzel)* Légy a mi oltalmunk s vezérelj jó útra... *(el)*
(A többiek meglepődve néznek utána.)

SERGIUS: *(halkan)* Mindenki megtér, Demetrius...

DEMETRIUS: *(keserűen)* A végén magam maradok római és férfi. Menjete csak ti is az után az átkozott görög után, ha akartok. Nincs szükségem rátok. Crescentius nekem nemcsak vezérem, barátom is is volt.

TEODORUS: Ne érts félre minket, Demetrius. Mi tudjuk, hogy nekünk kell cselekednünk, ha élni akarunk... A császár erős, s ha nem végzünk vele, akkor Róma elveszett a rómaiak számára. *(körülnéz)* De ez a különös hangulat mindenfelé... Hogy talán nem is az élet a legnagyobb kincs, hanem ami azon túl van...

DEMETRIUS: *(ingerülten)* Nem érdekelnék ezek a kegyes szavak... Én semmiben sem hiszek... Csak Rómában és a szabadságban... Papias

örült ... Ha tudni akarjátok! *(kitör)* És ha igaz, amit mond, és ha megnyílik a föld, és ha kénköves villámok gyújtják ki a négy sarkát, mint ahogy ő prédikálja, akkor sem riadok vissza szándékomtól. A legnemesebb római csúfos haláláért bosszút állni római kötelesség! S az örök bíró meg fogja bocsájtani ezt a bűnömet, ha számadásra kell eléje állnom. A barátot szeretem, a vezérnek engedelmeskedem holta után is... *(Ekkor a Basilica Aemilia oszlopai között gyászoló fiatal nő tűnik fel, Stefania, Crescentius özvegye. Arcát elfödi s csak akkor leplezi le, amikor néhány lépést tett az összeesküvők felé. Még hallotta Demetrius utolsó szavait.)*

STEFANIA: *(halkan)* Köszönöm, Demetrius ...
Hogy ilyen bátor vagy ...

(Valamennyien odafordulnak.)

DEMETRIUS; *(elébe megy, meghajol)* Urnőm!

STEFANIA: *(nyugtalanul)* Rám is számíthatsz ...

Én is bátor leszek... *(Egészen előre jön. Szép, szinte túlfiatalnak látszó asszony, aki, ha jelenleg hőstettre vállalkozik is, hajlamosabb meleg, asszonyi mivoltának kielésére. Hősi magatartásában van valami kényszerű pátosz, mintha igazi meggyőződés nélkül s inkább csak a látszat kedvéért igyekezne a régi római hitvesekhez hasonlítani.)* Demetrius, a te kötelességed az én kötelességem is ... Özvegy vagyok, akinek méltatlanul ölték meg a férjét... *(nagy belső ellenállást küzd le)* Mindvégig veled tartok ... *(a többiek felé nyugtalanul)* Demetriusszal szeretnék maradni ... Bocsássatok meg, de ez már úgyszem a ti ügyetek ... S olyan túlságosan nem is bízom bennetek ...

TEODORUS: *(meghökkenve)* Asszonyom. nem lehet, hogy ne emlékezzél ránk ... Hiszen mi mindig Crescentius hívei voltunk ... Utolsó percéig kitartottunk mellette ... *(zavartan)* De nem

veheted rossz néven, ha kicsit megzavart bennünket is ez a sok sírás, jóslat és imádság... Az előbb is mintha földrengés lett volna, meg-rázkódott az egész Forum...

STEFANIA: A gazdag Teofilaktus gyújtotta magára márványpalotáját félelmében... Az omlott be olyan szörnyű robbajjal ..

SERGIUS: *(szorongással)* Furcsa napokat élünk... *(kínos bátorsággal)* De Ottó halálát mi is kívánjuk...

STEFANIA: *(hősi elszántsággal)* Én nem csak kívánom, hanem végre is hajtom!

(Megilletődve néznek rá.)

STEFANIA: *(siet, hogy meg ne gondolja magát, ünnepélyesen)* Erre esküszöm nektek! Megnyugodtatok? Esküszöm! *(idegesen)* De most menjete! Én nem haragszom és megértelek titeket. Mit tagadjam...? Magam is tele vagyok balsejtelmekkel és nyugtalansággal.. Teofilaktus sorsa engem is megrendített... Leánya, Dorothea, jó barátnőm, talán az egyetlen... Most ott zokog és jajveszékél otthona romjai fölött... Ez mind igaz... De most Demetriusszal kell beszélnem... Mégis csak őt ismerem a legjobban... S ő a legerősebb valamennyiünk között.. Menjete! és — imádkozzatok... *(némi szorongással)* És rólam se feledkezzetek meg...

TEODORUS *(meghajol)* Ahogy parancsolod, aszszonyom...

(Mindketten elmennek.)

STEFANIA: *(nyugtalanul)* Ülünk le ide, Demetrius, sok mindent kell neked elmondanom...

(Leülnek az egyik kidőlt oszlopra.)

STEFANIA: *(m. f.)* Rettenetes napokat éltem át azóta, mióta elhatároztam, hogy én fogom Rómát megszabadítani Ottó császártól... Nem is tudom, mi vitt erre... Demetrius, ezt csak neked mondhatom meg... Azért is akartam ket-

tesben maradni veled... Nem vigaszt, vagy gyámolítást kérek tőled, mert ez úgyis hiábavaló lenne... Megesküdtem nektek s én még gondolatban sem akarok kibújni a tett elkövetése alól. De mielőtt kifenném Crescentius törét, hogy Ottó szívébe mártsam, neked, Demetrius meg kell gyónnom... Másnak nem mondhatom meg... De te konok vagy és bátor, akit a csalódások is csak edzenek... *(némi ellágyulással)* Demetrius, én nem szülöttem hőstetteknek... Én nem vagyok olyan elszánt, vakmerő asszony, mint ahogy ti hiszitek s mint amilyenek a régi rómaiak hitvesei voltak... Demetrius, én olyan rettetesen félek... És szégyenlem, hogy ilyen gyáván kell hősnővé lennem... *(fájdalmasan)* Mikor még az uramat sem szerettem...

DEMETRIUS: *(felpattan)* Stefania, hogy mondatsz ilyet?

STEFANIA: *(m. f.)* Maradj csak nyugodtan, Demetrius! Én gyűlöltem Crescentiust! Valakinek meg kellett gyónnom... S te meg fogsz érteni, mert nem feloldozást kérek... De látnod kellett, hiszen jártál a házunkhoz, hogy milyen fiatal voltam Crescentiushoz képest... Hogy egész világ választott el tőle... Én szerelemre szülöttem, nem is tudom, mély, meleg, gügyögő szerelemre s durva, mogorva, erőszakos ember volt az uram, aki csak parancsolni és dorbézolni szeretett...

DEMETRIUS: Asszonyom...

STEFANIA: *(m. f.)* Hallgass meg, Demetrius! Csak eszköz voltam a kezében. Családom tekintélyére és gazdagságára volt csak szüksége... Ó, kimondhatatlanul sokat szenvedtem mellette... Szörnyű ember volt Crescentius... Ti nem ismertétek...

DEMETRIUS: Róma legnagyobb fiai közé tartozik ő...

STEFANIA : *(m. f.)* Ó, ne vess meg ezért. . . De én Rómával sem tudtam soha törődni. . . Én gyűlöltem ezt a pártos, becsstelen várost is, ahol mindenki bérgyilkost, árulót és ellenséget kellett szimatolnom. Engem sem Róma, sem Crescentius nem érdekelt s mint valami buta, boldogtalan kis asszony elérhetetlen ábrándjaimba temetkeztem. . . Más valakiről álmodoztam én . . .

DEMETRIUS : *(meglepődve)* Asszonyom, csak nem volt valakid ?

STEFANIA : Nem, Demetrius . . . Én rabszolgaként éltem otthonomban s csak nagyritkán mozgultam ki hazulról . . . Hiszen erre te is emlékezhetsz . . . Nagy érzések éltek bennem s ezeket mind vigasztaló képzelgésekre fecséréltem... *(kicsit lelkesebben)* Valami különös emberre vártam mindig titokban, aki csupa láz, rajongás... Talán költő vagy micsoda... Nem is tudom... És fiatal, hogy megérthesse az én örömetem is..., *(sóhajt)* Crescentius csak lelketlen ágyasának tekintett...

DEMETRIUS : Egészen megzavarsz, asszonyom, ezzel a furcsa vallomással... Sem Rómát, sem Crescentiust nem szereted... S mégis te akarod megölni Ottót... Mi készítetett akkor erre az elhatározásra ?

STEFANIA : *(gyötrődve)* A lelkiismeret, Demetrius. Félek magamtól... Hátha igazságtalan voltam Crescentiushoz, hogy nem tudtam soha megszerezni, hogy lenéztem a terveit s első perctől kezdve csak a halálát kívántam...

DEMETRIUS : *(megrettenve)* Stefania...

STEFANIA : Ez így volt... S mikor kivégezték a társaival együtt, a szomorúság helyett is csak felszabadulást, végtelen megbékélést éreztem...

DEMETRIUS : Szörnyű, amiket mondasz. Egész Róma örjögött a kétségbeeséstől...

STEFANIA: Csak én nem, Demetrius... Magam elé néztem és szinte örültem... Örültem, hogy szabad vagyok s nem kell őt többé ágyamba fogadnom... Mit bántam én Rómát! *(hirtelen)* De te ne félj! Ha gyóntam is neked most gyöngeségemben, amire megesküdtem, arról nem feledkezem meg... Mindent elkövetek, hogy kiengecszteljem a lelkiismeretemet... *(maga elé súlyosan)* S Ottót, aki engem megszabadított a szenvedéstől, megölöm azért a Crescentiusért, akit gyűlöltem s azért a Rómáért, melyet megvetek s pokolnak érzek...

DEMETRIUS: *(felugrik, felbőszülten)* Asszonyom, ha nem nézném, hogy az ő hitvese voltál s hogy nagy rómaiak leszármazottja vagy, azonnal fölmentenélek vállalt kötelességed alól...

STEFANIA: Hogyan?

DEMETRIUS: *(szárazon)* Egy késszúrással!

STEFANIA: *(meghökken, majd halkán)* Talán ez lenne a legjobb... Gyöngé asszony vagyok... Nekem is gyónnom kellett, amikor erős férfiak térdepelnek kint az utcákon s melletverve ordítják világgá bűneiket... *(hirtelen)* Demetrius, nekem is könnyítenem kellett a lelkemen... Gonosz lettem a szenvedéstől s Papias engem is megfélemlített...

DEMETRIUS: *(kitör)* Hát már mindenki hozzá szegődik... *(fölugrik)* Ottót láttad már?

STEFANIA: *(eltűnődve)* Két évvel ezelőtt egy körmenetben... Az ablakból néztem, de az arcát eltakarták a főpapok süvegei s az ő fején is korona volt... Különös ember lehet... De Crescentius nem szerette, ha érdeklődtem valaki iránt...

DEMETRIUS: S hogy akarsz a közelébe férközni...

STEFANIA: Mindenhová követni fogom... *(egy tört húz ki köntöséből)* Most, hogy meghallgattál, nyugodtabb vagyok...

DEMETRIUS: *(zavartan)* Nem is tudom, mit mondjak, Stefania... *(halkan)* Tudva ezeket, talán még jobban kell, hogy csodáljalak... Mindig éreztem, hogy más vagy, mint a többi római asszony...

STEFANIA: S még sem vettél soha észre...

DEMETRIUS: *(elgondolkodva)* Barát voltam...

(Ekkor két zárándok botorkál a színpadra. Mindkettő kámzsás zárándokgúnyában.)

STEFANIA: *(elrejtve a törte)* Két ember közeledik...

DEMETRIUS: *(legyint)* Zárándokok. *(oda akar menni hozzájuk.)*

STEFANIA: *(visszatartja)* Ne zavard őket...

DEMETRIUS: Úgy látom, hogy idegenek... Lehet, hogy a császárral jöttek... Németeknek látszanak...

ELSŐ ZARÁNDOK: *(arca nem látszik a felhajtott kámzsától, de lelkes hangján s heves mozdulatain érzik, hogy fiatalembert rejt a csuha. Áhítattal néz körül)* Olyan itt minden, mintha valóban az örökkévalóság számára készült volna... Nézd, atyám, ezt a sok márványt... Nekem minden kő szent ezen a Fórumon s újjászületék a régi nagyok árnyékában... *(elragadtatással)* Róma, Róma, világ bölcsője s talán koporsója is, mennyire szeretlek téged... Már sohasem tudnék elszakadni tőled... Itt császárok vonultak föl hadaik élén, arcuk, mint a bronz, fölséges és mozdulatlan, nem messze pedig szentek szenvedtek vértanúhalált az alázat Istenéért... Itt Vergilius és Julius Caesar járt s ott Péter apostol indult utolsó útjára... Milyen csodálatos, különös város ez a Róma...

STEFANIA: *(halkan)* Hallod, miket mond? Ilyen őszintén csak idegen tud lelkesülni Rómáért...

DEMETRIUS: Én is szeretem a hazámat...

ELSŐ ZARÁNDOK: *(m. f.)* Bejártam már a félvilágot s nincs város, mely hozzád hasonló le-

hetne... Valami van benned... Titok, szépség, varázslat... Magam sem tudom mi... Mert szép Reims is és szép Magdeburg és gyönyörű Ravenna... És Róma mégis egyedül áll... Róma, Róma... Csodálatos és isteni csillaga a világ népeinek... *(leborúl)* Szent, szent, örök város, fogadj be engem...

DEMETRIUS: *(némi durvasággal)* Nagyon áhítatos hangulatban van ez a német, majd egy kicsit megriasztom...

STEFANIA: *(halkan)* Ne bántsod, Demetrius... Ha sokáig hallgathatnám őt, talán még Rómát is meg tudnám szeretni... S erre most olyan nagy szükségem lenne ..

ELSŐ ZARÁNDOK: *(m. f.)* A világ minden nagy tette a te szent köveidhez fűződik... Ó, avass engem is a nagyság titkába s engedd meg, hogy szolgáljak...

DEMETRIUS: *(előre lép, nyersen)* Tán a pogány istenekhez imádkozol, zarándok?

ELSŐ ZARÁNDOK: *(feláll, halkan)* Keresztény vagyok...

DEMETRIUS: De német! Ottó seregével jöttél?

ELSŐ ZARÁNDOK: *(elfordul)* Miért kérdezed, ha tudod?

DEMETRIUS: Úgy látom, te is olyan gögös vagy, mint a császárod?

ELSŐ ZARÁNDOK: Mit akarsz a császártól?

DEMETRIUS: *(keményen)* Azt, hogy hordja el magát innen, míg nem késő...

MASODIK ZARÁNDOK: *(megfogja Első Zarándokot)* Hagyd beszélni őt... A rómaiak híresek durvaságukról...

ELSŐ ZARÁNDOK: *(hevesen)* A császár él-hal Rómáért... Mit akartok tőle?

DEMETRIUS: Azt, te zarándok, hogy pusztuljon innen... Mond meg neki, ha van merszed...

ELSŐ ZARÁNDOK: Te mondd meg neki!

STEFANIA : *(clõre jön, Demetriushoz)* Mit akarsz ettõl a szegény embertõl, akit bizonyára csak a hite hozott ide ? *(Elsõ Zarándokhoz)* Olyan áhítattal beszéltél errõl a városról... Szívesen elhallgattalak volna... *(hirtelen)* Nem vagy te költõ ?

ELSŐ ZARÁNDOK : *(halkan)* Talán... Vagy annál is több...

STEFANIA : Nem sokat látok belõled, de szelid és nágyon fiatal lehetsz... *(odahajol)* Mutasd az arcod.

ELSŐ ZARÁNDOK : *(elhárítóan)* Asszony vagy s én zarándok...

STEFANIA : *(incselkedve)* Akkor is megnézek... *(csak egy kicsit sikerül neki elrántani Elsõ Zarándok kámzsáját, mert az ijedten rántja vissza, könnyed nevetéssel)* Szõke vagy és világos szemû... Ilyennek képzeltelek..

ELSŐ ZARÁNDOK : *(tartózkodóan)* Nem hiuságra születtem...

DEMETRIUS : *(aki közben megvetése jeléül hátat fordított a Zarándokoknak, Stefaniához)* Hagyd ezt a sápadtképû németet, mert még elbizakodottabb lesz... *(nevet)* A császáruk is hol szent, hol kényúr... De ez egyszer nem fog ki rajtunk... Róma nem csak kőhalmaz és szentek lábanyoma, mint ahogy a zarándokok hiszik...

ELSŐ ZARÁNDOK : *(elkeseredetten)* Mit akartok a császártól, mikor az úgy szeret titeket... Mindenét a rómaiaknak adná... Megtagadja a hazáját s itt akar letelepedni köztetek... Ujra a világ közepévé akarja tenni Rómát s kiterjeszteni hatalmát a világ határáig... Mit akartok a császártól ?

DEMETRIUS : *(kitör)* Értsd meg, hogy mi gyűlöljük õt... Mondd meg neki, hogy a rómaiak gyűlölnek Ottót. Gyűlölnek szívük mélyébõl s mindig ellenségnek fogják tekinteni...

ELSŐ ZARÁNDOK : *(nézi, rémülten)* Nem igaz...

Nem igaz... Mondd, hogy nem igaz... Könyörgök, mondd, hogy hazudsz... Könyörgök... (*sírva fakad*) A rómaiak gyűlölik a császárt... Aki szívvel-lélekkel római császár... Gyűlölik... Gyűlölik... (*s kétségbeesetten elrohan*)

(*Második Zarándok aggodalmasan siet utána.*)

STEFANIA: (*neheztelve*) Miért bántottad ezt a szegény zarándokot, aki vezekelni és rajongani jött Rómába? Durva voltál, Demetrius...

DEMETRIUS: (*ingerülten*) Mert ő is német, ő is idegen... S én senkit sem tudok megszárni, aki közülük való...

STEFANIA: (*elméldázva néz a Zarándok után*) Pedig, ha láttad volna... Olyan különös, izzó szemek voltak... Hosszú, nyúlt arca... S olyan tűz a hangjában. amilyent sohasem hallottam Crescentius házában...

Függöny.

III. kép.

(II. Szilveszter pápa dolgozószobája a Lateránban. Hátul bejárat, súlyos függönnyel. Jobbra nyitott ablak, balra, a szin elején, hosszú, pompásan kifaragott asztal hatalmas pergamentekercsekkel s mindenféle középkori tudományos felszereléssel. Az egyik pergamen kigöngyölve hever a többiekén, úgy hogy a geometriai ábrák a nézőtérben is láthatók. Az asztal előtt külön állványon áll egy készülő napóra s egy bőrrel bevont csillagászati glóbus is fantasztikus körökkel és jelzésekkel.)

Mikor a függöny felgördül, két fiatal tanítványa társaságában Szilveszter pápa ül az asztal előtt. A pápa idősebb, kopaszodó, szakállas férfi. Magatartása a higgadt, nyugodt tudósé. Látszik rajta, hogy ritkán mond ki valamit meggondolás nélkül s ez egyéniségének súlyt, sőt legtöbbször kirívó szellemi fölényt kölcsönöz. Rendkívüli intellektus. Két famulusa, Majolus és Alberich, akiket még Reimsből hozott magával s jelenleg is fiatal klerikusok, szinte szolgai áhitattal néznek rá s alacsony zsámolyokon ülnek nygancsak kigöngyölt pergamenekkel az ölükben.

Idő: ugyanaz az őszi este, mint az előző képben.)

SZILVESZTER: Itt az ideje, hogy befejezzük a háromszögek tanulmányozását... *(az ablak felé pillant)* A szép Vesper már régen fönt van s nekünk nemcsak az aritmetikára kell gondolnunk...

ALBERICH: Nincs szebb tudomány a geometriánál, szentatyám... Mennyi törvény és titok van a szabályos vonalakban, melyek teret határolnak és ábrákat alkotnak...

SZILVESZTER: *(elgondolkodva)* A lélek ábrái ritkán szabályosak, Alberich... S azok megértéséhez új törvényeket kell tanulnod... Göngyöld össze a tekercseket... A császár minden percben itt lehet... *(földre)* A mi gondjainkra már Boëthius sem tud feleletet adni...

ALBERICH: *(feláll, a nyitott tekercseket összesodorja s egymás mellé helyezi őket.)* S a napóra, szentatyám?

SZILVESZTER: Arra is sor kerül még... (*az ablak felé megy*) Ilyenkor este inkább a csillagok glóbuszán kellene dolgoznunk... Az ég a Szűz jegyében áll... Ha hinnék benne, azt mondanám, hogy a császár nem szerencsés időben érkezett Rómába... (*Alberichhez*) Azt a bőrt azon a glóbuson jól feszítsd meg holnapra... Ma is alig tudtam rajzolni rá, mert összezsugorodott a kezem alatt. (*Majolushoz*) Te meg tanulmányozd Ptolemaiosz köreit, hogy alkalomadtán kiegészíthessük a magunk észrevételeivel. .

MAJOLUS: A toronyban foglak várni, szentatyám, mint minden este...

SZILVESZTER: Nem tudom, ma időt szakíthatok-e erre?

MAJOLUS: A csillagok a császárt is érdeklik...

SZILVESZTER: (*súlyosan*) A császárnak egyelőre csak a világ kormányzásával szabad foglalkoznia... Magam is bűnös vagyok benne, hogy megízleltem vele az összes tudományok szépségét... A császár tulságosan fogékony a szabad művészetek iránt... S neki most csak egyre szabad gondolnia... (*gondterhesen*) A birodalomra!

MAJOLUS: Senki sem lelkesül úgy a római birodalomért, mint a császár...

SZILVESZTER: Nem elég lelkesülni, Majolus...

A világ nemcsak lélek, hanem hitvány anyag is s nehéz a léleknek győzni az anyagon... Ezt még Aurillacban tanultam Gerald mestertől... S azóta tudom, hogy nemcsak az imádság, hanem a kard is lehet a lélek fegyvere...

MAJOLUS: A császár a kardtól sem riad vissza...

SZILVESZTER: Mégis félted őt, Majolus.. A Teremtő nagy felelősséget rótt rá... Ő nemcsak a római császárok utóda, hanem Krisztus és az apostolok szolgája is... S ez nagy szó, Majolus! Mert rá vár a feladat, hogy az igaz Isten igéit elterjessze a föld népei között s a világnak egyet-

len pásztora legyen... Ezért nem szabad neki a csillagokkal törődnie...

ALBERICH: *(lelkesen)* Szentatyám, ki méltóbb erre a legnagyobb feladatra, ha nem ő, aki játszva tanulmányozta a trivium és quadrivium tudományát, aki Caesart és Cicerót ugyanúgy ismeri, mint Terentiust vagy Aristotelest és a Szentatyákat, aki érti a ráció kettős természetét s öreg tudósokat szégyenített meg válaszaival s még az abacuson is villámgyorsan számol... Aki a te tanítványod, szentatyám! *(rajongással)* A császár lángész! Valóban a világ csodája...

MAJOLUS: *(lelkesen)* A császár szerette Adalbertet s nagy tisztelője Romualdnak... Talán ő maga is szent...

SZILVESZTER: *(elgondolkodva)* A császár gyermek... *(hirtelen)* Sok dolgunk van még, Majolus... A pápa már nem a tudományé többé, hanem Krisztus egyházáé... S ha a császárnak az a dolga, hogy a föld legtávolabbi népeit is a kereszt üdvösségében részesítse, akkor a pápának az a kötelessége, hogy megerősítse hitükben azokat, akik megfélemltek Istenről földi célok hajszolásában... Jó példa kell, Majolus, a híveknek... Jó papok és tisztaéletű püspökök... A pápának újjá kell építeni egyházát, ha elődei elhanyagolták...

ALBERICH: *(félénken)* S vitázni sem akarsz többé, szentatyám? Olyan félelmes volt szellemed ereje a disputa hevében...

SZILVESZTER: Más a tanítómester, más az érsek és más a pápa, Alberich... Más voltam tehát Reimsben, más Ravennában s más vagyok Rómában is... Aminthogy az ész is csak lépcső a hit trónusához... Akkor Aristotelesre hivatkoztam s Demoszthenesz ékesszólásával védtem meg a magam igazát, ma az Írást mutatom fel

a hitetlenekkel szemben és Pál apostol ígéit olvasom rá az ellenkezőkre...

ALBERICH : *(rajongva)* Hogy lapított szégyenkezve a szász Othrik, amikor legyőzted őt Ravennában a császár jelenlétében... Milyen fényes volt a diadalod, pedig Othrik sem volt oktalan ember...

SZILVESZTER : *(legyint)* A matematika és fizika viszonyáról volt szó s én főként Victorinusra hivatkoztam... Jól emlékszem... De nem értette Othrik az én ráció-elgondolásomat sem, pedig ebben sem volt semmi ördögösség... *(tűnődve)* Az értelem az ember számára csak lehetőség s nem szükségszerűség... Ki meri azt mondani, hogy az ember, mint értelmi lény, mindig értelme szerint cselekszik? Az értelmet tehát két szemszögből lehet megítélni. Isteni, plátói tisztaságában valóban olyan létező, melynek hatóereje szükségszerű... De emberi megvalósulásában csak időleges s csak mint lehetőség áll folyton készenlétben gyarló cselekedeteink mögött...

ALBERICH : *(elgondolkodva)* Nekünk is sokat kell még tanulnunk, szentatyám, hogy ezt igazán megérthessük...

(Ekkor kívülről mozgolódás, zaj hallatszik. Alberich és Majolus a bejáráshoz sietnek, de már nincs idejük megállapítani a zaj okát, meri elrántva a függönyt az előző képben szereplő Első Zarándok áll előttük, még mindig felhúzott kámzsával.)

ALBERICH : *(meghökken)* Egy zarándok...

(Ekkor a zarándok lerántja kámzsáját.)

MAJOLUS : *(döbbenet)* A császár!

(Mélyen meghajolnak előtte.)

SZILVESZTER : *(örömmel megy elébe)* Fiam! *(Int Alberichnek és Majolusnak, hogy menjenek ki)*
Kint várakozzatok!

(Mindketten mély meghajlással kimennek.)

OTTÓ: *(ledobja zarándokruháját, alatta díszes bizánci köntös van, különös, apokaliptikus hímzéssel. A császár szőke, ideges, néha szinte egzaltált tekintetű fiatalember, telve lázzal és nyugtalansággal. Modora is szélsőséges s hol tétova, hol öntudatos, mint aki bizonytalanul hányódik a világ ^{úr}ának bizánci gőgje s az apostolok szolgájának önmegtagadó alázata között. Szilveszterhez való viszonya a tanítványé, aki hatmának tudatában is mesterének s tanácsadójának érzi a pápát. Még mindig a Forumon történt jelenet hatása alatt, leverten.)* Szörnyű út volt ez idáig, atyám... Azt hittem sohasem ér véget...

SZILVESZTER: *(aggódva)* Csak nem kíséret nélkül jöttél?... Ebben a zavaros időben?

OTTÓ: *(m. f.)* A római nép között akartam elvegyülni, mint egyszerű, jámbor zarándok... S ez sikerült is... *(keserűen)* Bár ne sikerült volna...

SZILVESZTER: Mi történt hát, fiam? Szomorúnak látszol...

OTTÓ: Szomorú is vagyok, atyám. *(kétségbeesetten)* Gyűlölnek engem itt...

SZILVESZTER: *(elkomorul)* Sajnálám, ha emiatt bánkodnál... Engem sem szeretnek és boszorkánynak tartanak...

OTTÓ: *(m. f.)* De mit vétettem én ellenük, mikor Róma iránti szeretetem miatt magamra vontam legigazabb honfitársaim haragját is? Miért nem hisznek nekem? Vagy sohasem akarják megbocsátani a lázadó Crescentius halálát? Akinek én fegyveres pártütése ellenére többízben is megkegyelmeztem, s akit csak unokabátyám, Gergely pápa hosszas rábeszélésére végeztettem ki... Atyám, esküszöm neked, irtózom a vérontástól s Rómában mégis kegyetlen zsarnokot látnak bennem... Vagy Calabriai János csúfos halálát fájlalják, aki tanítómesterem volt, mint

te, atyám, s mégis ellenségeimhez pártolt? A lázadók, a hitszegők, az árulók halálát nem tudják nekem megbocsátani?

SZILVESZTER: Róma mindent megbocsájt neked, fiam, csak a hatalmat nem... S te légy rá büszke, hogy az ostoba római nép akarata ellenére is újra a világ középpontjává teszed ezt a várost...

OTTO: (*m. f.*) De hogy éljek itt, amikor mindenki a gyűlölet árad felém? S mikor én olyan halálosan szeretek mindent, ami ezekhez a drága kövekhez fűződik... (*hirtelen göggel*) És akkor is a császáruk vagyok! (*halkan*) Imádkozni fogok értük... Mondtad, hogy Odiló apát is Isten segítségét kéri ránk a világ kormányzásában... (*szinte megroppanva*) Mondd, atyám, nincs nekem valami nagy bűnöm?

SZILVESZTER: Csak egy bűnöd lehet, fiam... Ha megfeledkeznél arról, hogy Krisztus egyházának sorsa a kezedben van... Mert nem igaz, hogy Róma a rómaiaké! Ez a város az Evangélium diadalát jelenti s Krisztus földi hatalmát... Császárnak lenni nagy felelősség, fiam, s te elég erős vagy, hogy ezt magadra vállald...

OTTO: (*csüggedten*) Jó, hogy így biztatsz, atyám. Te valóban nemcsak a filozófiára s a matematikára tanítottál, hanem az uralkodásra is... Tiszta szívvel mered mondani, hogy én elég erős vagyok erre? A császári koronára? (*gyöt-rődve*) Néha úgy félek Nilus remete jóslatától... Talán mégis vérszomjas vagyok... Pedig ha meghalnék fiatalon, minden összeomlana, amit ketten terveztünk Jézus Krisztus dicsőségére...

SZILVESZTER: Jobban kell bíznod, fiam. Népek és országok állnak mögötted, ereidben görög császárok vére folyik s örököse vagy Nagy Károlynak... Erre gondolj s ne az öreg Nilus üres szavaira!

OTTO: (*ijedten*) Nem, atyám! Nilus szent ember,

aki megérzi a halált, mint a fák a telet... Te nem tudod, milyen irgalmatlan volt hozzám, amikor legutóbb is felkerestem Gargano-hegyi rejtékhelyén s kincseket ígértem neki, csakhogy enyhébb jóslatra bírtam s ő mindent visszautasított... Csak amikor a lábai elé vetettem magam, áldotta meg nagynehezen a koronámat.

SZILVESZTER: *(kicsit szigorúan)* Fiam, mindig óvtalak a túlzó hiszékenységtől... Jól tudod, hogy magam is sokra értékelem e szent, de tudatlan emberek példás életét, de te császár vagy és nem remete... Neked arra a fogadalomra kell gondolnod, ha Istent akarod szolgálni, amit Nagy Károly sírjában tettél... Te a világ ura vagy s neked az égi rendeltetésed, hogy ott tűzd ki a kereszt jelét, ahol még mindig bálványoknak hódolnak s meglengesd kardodat a szent Jeruzsálem felett is, mely a keresztények szégyenére gyalázatos szaracének kezében van... *(erélyesen)* Krisztus ezt a feladatot róttá rád!

OTTO: *(kicsit mintha elszégyenlené magát)* Igazad van, atyám... Állhatatosabbnak kell lennem... De fáj egy kicsit ez a nagy reménytelen szerelem Róma iránt... *(hirtelen császári öntudattal)* Harmadik Ottónak az a rendeltetése, hogy a pápa segítségével megvalósítsa az egy akol egy pásztor krisztusi gondolatát. S az idő elérkezett! A föld népei már szinte mindenütt hisznek az Üdvözítőben. *(rendelkező hangon)* Szentatyám, nyolc grófságot adományozok az Egyháznak. Pesarót, Sinigagliát és a többieket... Tivolit megbüntetem Mazzolinus rektorom meggyilkolásáért s lakol Beneventum is, amiért rászédett Bertalan apostol csontjaival s Nólai Pálét küldötte helyette... És megtöröm ezt a pártoskodó Rómát is, mely nem akar befogadni engem! *(az asztal felé pillant, hirtelen)* Mi van a napóráddal, atyám?

SZILVESZTER: Hamarosan meglesz s akkor bemutatom neked az égi glóbuszommal együtt...

OTTÓ: (*eltűnődve*) Ó bárcsak mindig a tudományokkal foglalkozhatnék. Olyan szívesen elhallgatnálak most is, mint nem is nagyon régen Magdeburgban, amint a kategóriák és a substantia értelmét fejtegetted... S csodálnám számoló-tudományod... (*gyerekesen nevet*) A buta nép azért tart boszorkánynak, mert olyan gyorsan tudsz számolni... S azt is híresztelik rólad, hogy szerződést kötöttél az ördöggel és így lettél pápa... (*kacag*)

(*Ekkor az ablak felől zúgás, zaj hallatszik.*)

OTTÓ: (*felfigyel*) Mi az?

SZILVESZTER: (*bosszúsan néz az ablak felé*) Néhány álpróféta megfélemlítette az ostoba csöcseléket s most jajveszékelve sanyargatják magukat...

OTTÓ: (*elkomorulva*) Én is álltam közöttük... Papiasról hallottál már?

SZILVESZTER: (*megvetéssel*) Arról a félbolond görögőről?

OTTÓ: Túl szigorú vagy hozzá, atyám.

SZILVESZTER: Mit mondjak róla, mikor felforgatja az egész várost s elég vakmerő ahhoz, hogy mindezt Isten nevében tegye... Megvetem ezt az embert s tanait eretnek-tanoknak nyilvánítom!

OTTÓ: (*elgondolkodva*) Ne hamarkodd el ítéletedet, atyám... Az előbb az Antikrisztusról prédikált s magam is megrettentem szavai erejétől.

SZILVESZTER: (*türelmetlenül*) Csak nem adsz hitelt az ő szavainak is?

OTTÓ: (*m. f.*) Atyám, Krisztus születésének ezredik esztendeje valóban érkezett s a jelek félreérthetetlenül az Írás beteljesülésére utalnak...

SZILVESZTER: (*m. f.*) Rémlátomás!

OTTÓ : (*keményebben*) Atyám, elvakulttá tesz rendkívüli tudományod... Lehetetlen észre nem vened, hogy valami történik körülöttünk, mely egyre fenyegetőbben jelzi az idők teljességét...

SZILVESZTER : (*m. f.*) Császárom, csak a tudatlanság értheti félre az Apokalipszis erre vonatkozó sorait... Augustinus már régen lefegyverezte ezeket a boldogtalan kiliasztákat...

OTTÓ : (*m. f.*) Miért ? Nem volt-e földrengés, éhínség, pestis, vérengzés az utóbbi időkben s nem hirdetik-e már mindenfelé az Evangéliumot, ahogy az meg van írva a világ végére vonatkozólag ? S nincs-e ez a város is tele hamis prófétákkal, hogy tévedésbe ejtsék az igazakat is s nem az Antikrisztus szolgálai-e ők ? S tudjuk, hogy ezek jeleket és csodákat mívelnek... (*hirtelen zavartan*) De honnan tudod meg, hogy a jel kitől származik ? Atyám, nekem is különös látomásom volt ma éjjel... Meghallgatod ?

SZILVESZTER : (*aggodalmasan*) Meg, fiam...

OTTÓ : Az Aventinuson álltam, palotám bástyáján s Aesculapius kis szigetén mélázott a tekintetem, amikor Adalbert új bazilikájának keresztje fölött hirtelen tüzes gömb jelent meg, mely egyre izzóbban ragyogott s a végén szétrobbant a világ négy tája felé. Aztán felülről mintha ezt a szózatot hallottam volna : Indulj világgá az én nevemben ! Sokáig álltam ott és bámultam magam elé s a különös látomásból a kereszt egyetemes diadalára következtettem... (*hirtelen rémülettel*) De hátha nem a Krisztusé volt ez a jel, hanem az Antikrisztusé, aki egyre vakmerőbben kísérti a világot s főként az igazak vesztére tör ? Mi a bizonyossága annak, hogy ez a jel Istentől s nem az ördögtől származik ? Ha az Írás szerint is csodákkal ejti zavarba a legjámborabbakat is ? Akkor ki ad erre választ ?

Atyám, én böjtöltem, vezekeltem, templomokat építettem és hiszek az Urban rendületlenül... *(kitör)* Én nem akarok tévedni... Én nem akarok a Kárhozat szolgálatába állni... *(megragadja Szilvesztert)* Mondd meg te, hogy ki sugalta az én látomásomat! Mondd meg, hiszen te vagy a pápa! Bizonyos, hogy nem az ördög játszik velem?

SZILVESZTER: Nyugodj meg, fiam. Papias bebeszéde egészen megzavart.

OTTÓ: *(m. f.)* A világ vége előtt, mondja Papias, az egész világon fogják hirdetni az Evangéliumot... Nem tagadhatod, hogy most ez így is van... Messzi északon és messzi délen mindenütt sok a keresztény... De fölszabadul Jeruzsálem, az égi város is, hogy a zsidók is megtérhessenek... Te tán nem arra ösztökölsz folyton, hogy hódítsam vissza Jeruzsálemet a szaracénoktól? Senki erre nem gondolt te előtted... *(megrendülten)* De ha ez így van, akkor én vagyok az a végzetes császár, akit már a Szibillák is megjósoltak, az utolsó, az utód nélküli császár, akinek az a hivatása, hogy miután elvégezte elrendelt földi küldetését s megvívta szomorú harcait, Jeruzsálembe vonuljon s az Olajfák hegyén felajánlja koronáját a Végítéletre érkező Üdvözítőnek. *(keserűen)* Atyám, bennem olyan építő láz van... Hogy építsek én, ha a Halál lép mindenütt a nyomomba... Félek a sorsomtól... *(megragadja)* Atyám, te sohasem gondoltál a világ végére?

SZILVESZTER: Hogy gondolhattam volna a végre, mikor új idők szelét érzem? Clunyben új mozgalom éled, tiszta és erkölcsös s maga az Egyház is most kezd kiemelkedni az utóbbi idők fertőjéből...

OTTÓ: S hátha ez az új mozgalom is csak halál-

félelem... Az emberek megjavulnak az utolsó percek rémületében...

SZILVESZTER: Fiam, ne tévesszenek meg ezek az éjszakai látomások... Fiatal vagy és nyugtalan a fantáziád... De gondolj Lactantiusra, aki szintén várta a végítéletet és Tertullianusra, aki szinte eretnek lett e téves tan hatása alatt... A világ még messze van a kereszt diadalától...

OTTO: Atyám, tudom, hogy bölcs vagy, aki mindenkinél többet értesz meg a világ dolgaiból, de az okosságod most nem tud megnyugtatót... Nyugtalanító sejtelmeket érzek magamban napok óta, melyek túl vannak a bölcsesség és értelem határain... Olvasgatom a Szentírás erre vonatkozó részeit s egyre gyötrőbb, halálosabb szomorúsággal készülök ismeretlen sorsom beteljesítésére... Él bennem a vágy, te tudod, hogy mennyire él, hiszen magad is erre ösztökéltél, hogy a világnak igazi, egyedüli ura legyek, hogy meghódítsam a legtávolabbi országokat is a kereszt számára s most szakadatlanul arra kell gondolnom, hogy amilyen mértékben nyomulok előre végzetes utamon és diadalt aratok, úgy borul be fölöttem az ég is... Úgy közeledik az utolsó nap is, a számonkérés napja... Mert, ha én vagyok az utolsó császár, akkor vége lesz mindennek, nem lesz több virradása földi álmainknak, a városoknak és Rómának sem, mert át kell adnom mindent az enyészetnek, az irgalmatlan pusztulásnak... S minden diadalom csak a Halál győzelme...

(Ekkor Majolus lép be a függönyön át.)

MAJOLUS: *(mélyen meghajtja magát)* Szentatya... Bocsáss meg legfelségesebb császár...

SZILVESZTER: Mi az, Majolus?

MAJOLUS: Követek érkeztek a városba... Messzi északról...

SZILVESZTER : Hozzám ?

MAJOLUS : Hozzád, szentatya...

SZILVESZTER: Helyeztesd el őket, hogy bántódásuk ne essék... Rómában már-már senkinek sincs biztonságban az élete... Mi járatban vannak ?

MAJOLUS : István magyar fejedelem követei ök... Koronát és áldást kérnek fejedelmük és országuk számára...

SZILVESZTER: (*Ottóra néz, némi diadallal*) Látod, fiam ? A kereszt új győzelme ez !

OTTO: (*zavartan néz*) Vagy a halálé, mely új királyt kér tőlünk a szörnyű gyászmenet számára... (*kétségbeesetten*) Nem az alkony jele ez is ?

SZILVESZTER : Nem, fiam ! Ez a hajnal jele. Az új életé ! (*Majolushoz*) Mondd meg nekik, hogy holnap várom őket s jó szívvel meghallgatom kérésüket.

Függöny.

IV. kép.

(Szín: a *Forum Romanum*, hátul a Palatinus körvonalaival. Előtte balra a Santa Maria Antiqua egyszerű, középkori bazilikája, közvetlenül mellette Augustus oszloposoros antik temploma látható. A keresztény bazilika kitárt kapuján át hatalmas bizánci mozaikok csillognak ki a nézőtér felé. A szín elején, ugyancsak balra, Vesta körtemplomának belső íve, jobbra pedig Castor és Pollux temploma keretezik a teret. Esti félhomály.)

Mikor a függöny felgördül, néhányan a bazilika külsőbén térdelnek és imádkoznak, aztán, míg folyik a jelenet, keresztet vetve egyenként eltávoznak. Elöl egy fiatal leány zokog Dorotheának hívják s egy fiatalember, Gregorius, igyekszik őt vigasztalni.)

DOROTHEA: (*megtörten*) Nagyon szeretlek, Gregorius, de nincs más választásom ... Tudom, hogy bűnös a mi szerelmünk ... Csak a kolostor magánya tud újra Istenhez emelni ...

GREGORIUS: (*meg akarja csókolni*) Dorothea, hiszen úgysem tart soká ... S apád is meghalt, aki számonkérje szerelmünket ...

DOROTHEA: Ne nyúlj hozzám, Gregorius ... Éget a kezed érintése is ... Talán apámnak is az én bűnöm miatt kellett lakolnia ... Ó mért is hallgattam rád ... (*sirva fakad*)

GREGORIUS: Apádat is Papias félemlítette meg ... Szét akarta osztani a vagyonát, s nem volt aki elfogadja ... Végső kétségbeesésében gyújtotta magára a Teofilaktus-palotát ...

DOROTHEA: Csak a kolostor nyújthat megnyugvást ... Magamra maradtam, csak Isten közelsége menthet meg, hogy én is el ne kövessék valamit magammal ...

GREGORIUS (*ijedten*) Dorothea!

DOROTHEA: Sohasem hittem, hogy ennyire megremülhetek a magam szenvedélyétől ... Gregorius, rettenetesen szeretlek ... Annyira, hogy szüntelenül csak bűnös képzelgések gyötörnek ...

Mintha tűz folyna bennem, égek egész nap ...
(*megrémül*) De erre gondolni sem szabad ... (*körül néz*) Lásd itt mindenfelé imádkoznak ... A templomok tárva nyitva állnak, hogy mindenki vigaszt merítsen az Üdvözítő szenvedéseiből ...
(*szomorúan*) Gregorius, búcsúznunk kell ...

GREGORIUS: (*kitör*) Nem tudok lemondani rólad ... Lehetetlenség! (*végigcsókolja a ruháját*) Miért szenvedjünk, ha úgy sincs már sok hátra ... Szeretlek, Dorothea ... Nem engedlek el ...
(*Lázasan*) Nézd, most mindenki csak magával foglalkozik ... Az emberek álmatagon járnak s csak rémület ül ki az arcukra ... Ha kevés időnk van is, de ez a miénk, Dorothea ... A szerelmünké ... (*meg akarja ölelni*) Mit bánom én a kárhozatot ...

DOROTHEA: (*rémülten*) Nem, Gregorius ... (*sír*) Én már határoztam ... Máriát akarom addig is szolgálni ... (*kétségbeesetten*) Meg akarok tisztulni ... Bűnösen lettem a tiéd ... Megcsaltam az apámat, mindenkit ... (*eltolja magától Gregorius*) Ne nehezítsd meg a válást ...

GREGORIUS: (*m. f.*) Nem engedlek! Mindennek az az átkozott Papias az oka ... A nyomorult ...

DOROTHEA: (*rémülten teszi Gregorius szájára a kezét*) Ha őt szidod, Istent káromlod ... Ő irgalmazzon neked az Úr ... Ő szent ember, Krisztus követé, aki azért jött, hogy magukra eszméltesse az embereket, mielőtt az utolsó óra elkövetkezik ... Isten veled, Gregorius ... (*sírva fakad*) Isten veled ... Mindörökre ... (*elmegy*)

GREGORIUS: (*utána néz*) Dorothea, drága ... Ne hagyj el ... (*magába roskad*) Lehet, hogy igaza van s talán nekem is a lelkemmel kellene törődnöm ...

(*Ekkor két férfi sompolyog be a színre. Mindkettő zsákot cipel a hóna alatt. Tolvajok.*)

ELSŐ TOLVAJ: (röhögve) Mindent összeszedtem, amit csak lehetett ...

MÁSODIK TOLVAJ: Én csak az aranyat, meg a drágaköveket ...

ELSŐ TOLVAJ: (m. f.) Néhány sor igazgyöngy jutott azért nekem is ... Itt a Forumon kellene valahol elrejttenünk ...

MÁSODIK TOLVAJ: Bízd csak rám ... Apollo templomában van egy kis rés, magam vájtam ki nemrégiben ... Nyugodt lehetsz, hogy ott senki sem talál rá ...

ELSŐ TOLVAJ: (m. f.) Én elemeltem néhány szép ruhát is ... Isten bocsása meg a vétkemet ... De nem lehet azért olyan egyszerre megjavulni ...

MÁSODIK TOLVAJ: Volt ott egy kis házi oltár is ... Azért ahhoz én se mertem hozzányúlni ...

ELSŐ TOLVAJ: Szent tárgyakhoz? Isten őrizz! (a zsákjára mutat) Ezek úgyis csak olyan hitvány földi cifraságok ... A gazdája hálás lehet, hogy megszabadítottuk tőle ...

MÁSODIK TOLVAJ: Hálás is lenne, ha tudná, hogy kik a nemes szívű tolvajok ... Teofilaktus boldog lett volna, ha kirabolják s talán még ma is élne ... Furcsa időket élünk ... Még a vendéglősök is örülnek, ha az ember enni mer s utána eltávozik fizetés nélkül ... Tiszta aranykor ez, ha az embert azért nem furdalná a lelkiismeret ...

ELSŐ TOLVAJ: Én azt mondom, nem árt, ha egy imát mi is elmondunk itt a templomküszöbön, mielőtt elrejtjük a zsákmányunkat ... Nem vagyunk mi azért olyan rosszak ...

MÁSODIK TOLVAJ: Ez igaz, de azért most már sajnálom, hogy nem könyörültem meg Teofilaktuson ... Most minden a lángok prédája lett ... Ó, hogy milyen földi gondolatok bujkálnak a fejében ... Gyere imádkozni ... (észre veszi Gre-

goriust) Nézd a! Úgy látszik, ezt is a lelkiismerete bántja ...

ELSŐ TOLVAJ : *(sóhajt)* Uram Isten, kinek nincs a mai világban bűne !

(Ekkor egy eszelős férfi ront a színre.)

ESZELŐS FÉRFI : *(egzaltáltan kiabál)* Én is látom ... Nemcsak Papias ... Látom a nagy parázna asszonyt, aki ül a skarlátvörös vadállaton ... És a vadállatnak két feje és tíz szarva van ... *(kacag)* Jól látom ! Az asszony pedig tele van drágakövel és gyöngyökkel ...

ELSŐ TOLVAJ : *(figyeli)* Te, hol látja ez azt a sok drágakövet ?

MÁSODIK TOLVAJ : *(ijedten)* Hallgass ... Ez a Szentírásban van ...

ESZELŐS FÉRFI : *(m. f.)* ... Kezében serleget tart, mely tele van utálatossággal és paráznaságának tisztátalanságával ... *(odarohan a tolvajokhoz)* Ti tán nem látjátok ? Ott van a Palatinus fölött ... Nagyokat kortyol a serlegből s ráönti a városra ... Nekem is voltak házaim, de most vége ... Ellepte az utálatosság ... Mert Róma a nagy Babilon, kivel a föld királyai paráználkodtak ... Ugye így van Papias próféta ? És ezért zúdulnak a világra a csapások ... És a tűz ... A lángok ... A dögvész ... *(tébolyultan rohan kifelé)* Babilon, Babilon eljött a te ítéleted ... Ugye, így van Papias próféta ? *(el)*

(A két tolvaj s Gregorius dermedten figyelik)

ELSŐ TOLVAJ : *(borzongva)* Én azt mondom, hagyjuk ezt a holmit egyelőre itt ... Nem jó az ilyesmivel tréfálni ... *(eldobja a zsákot)*

MÁSODIK TOLVAJ : Igazad van ... Azért mégis jobb, ha magunkba szállunk. *(eldobja ő is a zsákot.)*

(Mindketten a templomhoz mennek s keresztet vetve eltávoznak. Gregorius is nézi őket, aztán ő is a templomhoz áll.)

GREGORIUS: *(imádkozva)* Úram, ha bűn a mért-
hetetlen szerelem, akkor könyörülj rajtam ... *(ke-*
resztet vet és el)

(Ekkor fegyvercsörgés, zaj hallatszik s nemsokára
néhány testőr élén Ottó császár érkezik a színre.
Ottó díszes bizánci ruhában.)

OTTÓ: *(szórakozottan fordul a testőrök felé)* Áll-
jatok félre ... Magam akarok maradni

(A testőrök a Vesta-templom felé vonulnak.)

OTTÓ: *(a templomhoz megy, a küszöbön leborul s*
néhány másodpercig így marad. Halkan) Uram,
erősíts meg, hogy törhetetlen hittel bírjam elvi-
selni a sorsomat ... *(feláll)*

(Ekkor Stefania lép ki Castor és Pollux templomá-
nak oszlopai közül s szinte kísértetiesen megy a csá-
szár felé. Néhány lépésnyire tőle megáll.)

OTTÓ: *(anélkül, hogy megfordulna)* Tudtam, hogy
jönni fogsz ... Ki vagy te, aki követsz mint az
árnyék?

STEFANIA: *(halkan)* Római asszony, aki szeret
téged.

OTTÓ: *(m. f.)* Hogyan szeretheted azt, akit nem
ismersz?

STEFANIA: Már akkor szerettelek, amikor csak
zarándoknak hittelek ...

OTTÓ: *(m. f.)* Ne kísérts engem, római asszony ...
Isten tiszta életre rendelt ...

STEFANIA: Nem térhetek ki a végzetem elől ...

OTTÓ: *(m. f.)* Asszonyt még sohasem érintet-
tem ... De még emlékszem égető tekintetedre ...
S most nem merek a szemedbe nézni ...

STEFANIA: Mindig csak rosszat hallottam rólad ...
Mindig csak gyaláztak ... S valami belső, titkos
hang mintha mindig azt súgta volna, hogy te
vagy az egyetlen ... Az én számomra ...

OTTO: *(m. f.)* Mit akarsz tőlem?

STEFANIA: *(nagyon szomorúan)* Meg kell, hogy
öljelek ...

OTTÓ: *(meg se rezzen)* A testőreim mögöttem állnak ... Egy intésembe kerül, s már nem élsz ... De én nem félek téled ... Miért akarsz megölni?

STEFANIA: Először azt hittem, hogy kötelességből ... De tévedtem ... Én csak asszony vagyok ... Azért öltek meg, mert szeretlek s elérhetetlen vagy ... Már akkor gyötört a vágy utánad, mikor csak hallottam rólad ... Már akkor megdobbant a szívem, mintha csak titkos rendelés hajtott volna hozzád ... Mondták, hogy csupa láz vagy ... Alázatos és gögös, aki semmiről sem tud lemondani ... Aki egyforma hittel remete, diák és a világ ura ... Ő mennyire éreztelek ... Mindenki átkozott s hol álszentnek, hol kegyetlen bolondnak tartott ... Csak én hittem hogy rendkívüli lélek van benned, aki költő ... A hatalom költője ... *(gyötrődve)* Szenvedek, hogy meg kell ölnöm téged ...

OTTÓ: Ha ez Isten rendelése, úgyis hiába intének a testőreimnek ...

STEFANIA: Másoknak fogadtam meg, de magam hívtam ki a sorsot ... Véredet írnak szántam a magam sebére ... De nincs bennem semmi boszszú, csak végtelen szomorúság, hogy méltatlan vagyok hozzád ... Ezért foglak megölni ...

OTTÓ: Akkor sem védekezem ellened ... Ha valóban Isten választottja vagyok, akkor szent az én küldetésem s asszony meg nem állíthat utamon ... Én nemcsak a tudós Gerbert, én a jámbor Romuald tanítványa is vagyok s tudom, hogy vezekléssel, buzgósággal s bűnös testem fenyítésével érdemeltem ki a császári sorsot ... Nem tagadhatom, én valóban a világ legnagyobb császára szeretnék lenni az Úr teljesebb dicsőségére ... Mert csak az lehet a világ ura, aki a legalázatosabb szolgája is ...

STEFANIA: Éreztem, hogy ilyen vagy ... Sem kegyetlen, sem hóbortos ... Csak rendkívüli, akiben

több lélek lobog, mint másokban ... S én az egyszerű zarándok homlokán is fölismertem a küldetés isteni bélyegét... *(könyörögve)* Ha császár vagy, ölesd meg azt, aki fájdalmas, ismeretlen szerelmében az életed ellen esküdött... Ints a testőreidnek, hogy megszabaduljak önmagamtól ... Boldogan meghalok, hogy életben maradhass ...

OTTO: Nem félek tőled, különös római asszony ... Valami varázslat van a hangodban ... Jól emlékszem rád, mikor kacéran faggattál s felrántottad a kámzsámat, mintha belső parancsnak engedelmeskedtél volna ... Tudom, hogy barna vagy s világos csillogású szemeid vannak ... Az arcod lágy és fehér, mintha naptalan kolostorban nőttél volna fel ... Nincs erőm, hogy intsek a testőreimnek s olyan gyöngeséget érzek a tagjaimban, mint mikor napokig étlen-szomjan imádkoztam, hogy jobban megértsem a Szentháromságot s mindent, ami a megváltás csodáihoz tartozik ... Ha ez a szerelem, akkor a szerelem rokona az imádságnak s a vágy a tömjénfüstnek, mely körüllebegi az oltárt s szétárad a legtisztább magasságban ... *(hirtelen letérdel)* Uram, ne büntess, hogy egy pillanatra megfeledkeztem a küldetésemről ... Az akolról, melynek pásztora kell, hogy legyek ... Talán az utolsó ... *(Nem néz hátra, hevesebben)* Menj innen, átkozott római asszony ... Ne kísérts engem ...

STEFANIA: *(nyugtalanul néz körül)* Erősebbnek hittem magam ... Ó, hogy szerettem volna valakinek igazi asszonya lenni s hőssé kell válnom ... Róma hőslelkű asszonyává, amilyen nem vagyok ... *(előveszi a tört a ruhájából)* Császárom, véd megad ... Könyörögök ... Ints a csatlósaidnak, hogy végezzenek velem ... Nincs más út a számomra s iszonyatosan szenvedek ...

(Ekkor a Castor és Pollux-templom oszlopai között)

Demetrius, az összeesküvő tűnik föl s mereven Stefániára szegezi tekintetét.)

STEFANIA: *(mintha megérezné Demetrius unszólását, odapillant, aztán minden erejét összeszedve a tört felemeli, hogy Ottóba szúrja, de mielőtt egy lépést is tudna tenni, a tör kihullik a kezéből s ő maga is melléje roskad. Elhalóan)* Nem bírom megtenni ... Uram, irgalmazz! *(elnyúlik a földön)*

OTTÓ: *(meg se rezzen)* Ne büntesd őt, jóságos Jézus ... *(Néhány másodpercig még térdel, aztán föláll s anélkül, hogy megnézné Stefániát viszsza megy a testőrökhöz.)*

(Fegyvercsörgés s elvonuló katonák lépteinek zaja hallatszik, majd Demetrius merészkedik elő az oszlopok közül s Stefánia mellé térdel.)

DEMETRIUS: Stefánia, mi történt?

STEFANIA: *(lassan fölemelkedik, szinte kábultan)* Csupa láz ... A világ ura ... És olyan fiatal ...

DEMETRIUS: Mi van veled, asszonyom? Csak nem sajnálsz? Vagy megfélemedtél az esküdőtől?

STEFANIA: *(gyötrődve)* Nem ... Nem ... Nem félelkeztem meg ... Nyugtasd meg a barátaidat is ... Meg fogom ölni ... Csak még egy kis időt adjatok ... Egy kis időt, amíg teljesen le tudok számolni magammal ...

DEMETRIUS: *(izgatottan)* Azért sürgetlek, asszonyom, mert pártunk egyre gyarapodik s ha hamarosan nem végzel vele, akkor körülrárjuk az Aventinust s lemondásra kényszerítjük ... A tömeggel sikerült elhítenünk, hogy ő az Antikrisztus.

STEFANIA: *(fölfigyel)* És?

DEMETRIUS: *(szárazon)* S akkor úgy, megszégyenítve fogjuk kivégezni ...

STEFANIA: *(rémülten)* Ne ... Ne ... Bízzátok őt csak rám ... Én vállaltam ... S én megteszem ...

De neki császárként kell meghalnia ... Aranyban
és bíborban haljon meg a hatalom költője ... S
én jó leszek hozzá, ha megölöm ... (*sírva fakad*)
Crescentiusért és Rómáért ...

Függöny.

V. kép.

(Terem a császár aventinusi palotájában. Szemben a nézőtérrel díszes bizánci trónus. A falakon bizánci képek, a trónus fölött hatalmas Krisztus-alak, alul a szokott tizenhárom báránnyal. A trón mellett imazsámoly, fölötte feszület. Jobbra, ugyancsak hátul, ajtó, oldalt díszes ablak.

Mikor a függöny felgördül, az imazsámolyon durva darócban, meztelen felsőtesttel Ottó térdel s korbács van a kezében. Haja csapzott s gyötrődve imádkozik. Késő éjszaka, már-már hajnal.)

OTTÓ: (*imádkozik*) Uram, bárhová nézek, az ő arcát látom ... Ne engedd, hogy egy pillanatra is elveszítselek ... Nekem csak te kellesz, aki kegyes voltál hozzám s megengedted, hogy a te akaratom szerint kormányozzam a világ népeit ... Uram, nem akarok tudni róla ... De rád nézek s a te arcod is kifehérl s szenvedő szemed lágy tekintetű lesz, mintha ő nézne rám és mosolyogna ... Bocsásd meg, hogy ilyen szentségtelenül szólok hozzád ... (*korbácsolja magát*) Ha méltatlan lettem az általad rendelt sorsa, a császári sorsra, ne így buktass el ... Ne aszszony zavarja meg lelkem tisztaságát és nyugalomát ... Küld hozzám segítségül Adalbert barátomat, akivel annyit elmélkedtem az égi dolgokról itt a közeli monostorban, s Mainzban, a táborban, a csillagos ég alatt s aki nagy-nagy magasztosságában már csak a túlvilági élet s a mártírsors koszorúja után vágyakozott. Hálát adok neked, hogy meghallgattad őt, az én szent alattvalómat, de küldd most hozzám, Uram, hogy segítsen rajtam, elveszett barátján, aki belezuhan a földi élet szakadékába s előtted vergődik hajnalig, hogy visszahódítsa lelkének megzavart békéjét. (*korbácsolja magát*) Forróság árad nem látott testéből ... Ó bizonyára az Antikrisztus hatalma vett erőt rajtam ... Ne hagyj, hogy császárod, utolsó, nyomorult szolgád meg-

torpanjon közeledő fényességed előtt s akkor bukjon el, mikor az ég erői már reszketnek, zúgnak, hogy meginduljanak s lángokat szórjanak a bűnösök világára ... (*korbácsolja magát*) Nem akarok rágondolni többé ... Nem akarok ... (*üti magát míg, aléltan nyúlik el*) Könyörülj rajtam ... Mindenütt őt látom ... Könyörülj rajtam ...

(*Amíg ezeket mondja, lassan virrad. Néhány másodpercig a feszület előtt fekszik teljesen elcsigázva. Ekkor már reggeli fény hatol be a palota hatalmas ablakain. Majd előkelő ruhában az udvarmester a „magister palatii imperialis“ lép be, megfelelő szertartásossággal. Mikor a császárt észreveszi a földön, meghökken s aztán némi habozás után mély meghajlással megszólítja.*)

UDVARMESTER: (*mély meghajlással*) Legfelsége-sebb császár, engedd meg gyarló szolgáltnak, hogy parancsodhoz híven a hajnal beköszönté-sére figyelmeztessen.

OTTÓ: (*zavartan fölemelkedik*) Úgy látszik el-aludtam ... Jó, hogy szóltál... Látom, reggel van... Sok imádkoznivalóm volt... (*födláll, kicsit támo-lyogva*) Jelentsd Bernwardnak, Hildesheim érse-kének, hogy gyónni és áldozni akarok ...

UDVARMESTER: (*m. f.*) Legfelségesebb császár, szolgád arra is kénytelen figyelmeztetni, hogy az urak színed elé szeretnének járulni ...

OTTÓ: (*fáradtan*) Történt valami?

UDVARMESTER: (*m. f.*) Henrik, bajor herceg, a császári hadak vezére, megtörte a lázadó Tivo-lit s a tivolibeli nemesek megtépett ruhával kö-nyörögnek hozzád irgalomért ...

OTTÓ: (*m. f.*) Megkegyelmezek nekik... Minden-kinék megkegyelmezek ...

UDVARMESTER: (*m. f.*) Bátorkodom felségedet fi-gyelmeztetni arra is, hogy ez felbőszítheti a rómaiakat, akik éhesek Tivolira...

OTTÓ: (*m. f.*) A nép jó és meg fog szeretni en-

gem ... Csak az urak ... Adasd rám fogadóruhát és császári palástomat ... Beszélni akarok a híveimmal ...

UDVARMESTER: *(m. f.)* Legfelségesebb uram parancsát hírül viszem a palota összes comeseinek és magistereinek s mindazoknak, akiket illet, a logothetosnak, az archilogothetosnak, a protospatariusnak, a protovestiariusnak s felséged összes jelenlévő szolgálóinak ... *(mély meghajlással kimegy).*

OTTÓ: *(megtörten támolyog a trónus felé, közben teljesen magára húzza darócát.)*

(Ekkor három előkelő udvaronc jelenik meg, akik a császár öltözkét s négyszögletű koronáját hozzák. Nagy szertartásossággal meghajolnak Ottó előtt, aki feláll a trónszék első lépcsőjére s öltöztetni kezdik.)

OTTÓ: *(kimerülten, bágyadtan hagyja, hogy ráadják a ruhát)* A daróc alatta marad ... Mert a szívem alázatos s csak Isten kegyelméből való hatalmam emel mindenki fölé ... *(A koronát ő maga illeszti a fejére s mikor a palástot is a vállára borítják, úgy ül a trónszékbe, ahogy III. Ottót ábrázolni szokták.)* Add Uram Jézus, hogy bölcsen intézzem ma is az ország ügyeit s ne büntess lelkem tisztátalanságáért ...

(A három udvaronc elvonul s ekkor az Udvarmester lép be alázattal.)

UDVARMESTER: *(mély meghajlással)* Engedd meg legfelségesebb császár, hogy Bernward hildesheimi érsek ökegyelmességét bejelentsem ...

OTTÓ: *(merev mozdulatlansággal)* Legkegyesebben beleegyezem ...

(Az Udvarmester kitarja az ajtót s Bernward érsek lép be, főpapi díszben. Barátságos, joviális ember.)

BERNWARD: *(meghajol Ottó előtt)* Legfelségesebb császárom, aki felújítottad a régi római biro-

dalmat, engedd meg szolgádnak, hogy szeretettel üdvözöljön ...

OTTO: *(aki a fogadás jelenete alatt végig szertartásos és merev, halkán)* Örülök neked, Bernward érsek.

BERNWARD *(megáll a trón előtt)* Sápadt vagy császárom és fáradt. Mikor még mint gyermeket neveltelek Magdeburgban, élénkebb és jobbkedélyű voltál ...

OTTO: *(m. f.)* Azóta császár lettem, Bernward ...

BERNWARD: Tudom, hogy sok csapás ért, császárom ... Az utóbbi időkben nagyon aratott a halál ... Felséges nagyanyád, Adelhaid s nagynénéd, Matild, gyors egymásutánban hunytak el s meghalt Franco is, a kedves fiatal wormszi püspök, akit annyira szeretél ...

OTTO: *(m. f.)* Tudom Bernward ... Miért támaszkod fel bennem a halottak szomorúságát?

BERNWARD: Bocsáss meg, császárom ... Együtt érzek veled ... De ha a halottakról nem akarsz tudni, engedd meg legkegyesebben, hogy az élőket juttassam eszedbe ...

OTTO: *(m. f.)* Hallom, Bernward.

BERNWARD: Császárom, óva intelek Tusculumi Gergelytől, akit annyi kegyben részesítettél ... Hatalomra éhes s titokban ellened tör ...

OTTO: *(felugrik, keményen)* Nem hiszem érsek ... Gergely hűséges alattvalóm ... Minden jóval elhalmoztam ... Ne feledd, hogy nem hitvány vér csörgedezik ereiben s hogy ő Alberich unokája ...

BERNWARD: *(meghajol)* Császárom, meg kell még mondanom, hogy a tivoliak lázadása is mintha árnyékot vetne az ő hűségére ...

OTTO: *(m. f.)* Csak nem akararod azt mondani, hogy ő lázította fel a tivoliakat?

BERNWARD: *(meghajol)* Semmi sem lehetetlen, császárom ... Bocsáss meg a te szolgádnak ezért a gyanúsításért ...

OTTO: *(leül)* Jobb híreket nem tudsz közölni velem, érsek?

BERNWARD: *(m. f.)* Sajnos császárom, a birodalom állapota nem mindenben a legrózsásabb s nekem jutott osztályrészül, hogy e bajokat jelentsem neked...

OTTO: Mondd, Bernward.

BERNWARD: Legfelségesebb császárom, a bajor és szász urak nyugtalankodnak miattad... Azt mondják, Germániát már látni sem akarsz, pedig semmi a te erőd az ő fegyvereik nélkül... Én magam is német vagyok, császárom, s valóban az a látszata magatartásodnak, mintha mit se törődnél hű németjeiddel, akik nagyatyádat a világhatalom megszerzéséhez segítették s mindent csak a rómaiaknak akarsz juttatni... Magdeburg idegen lett hozzád s Rómban akarsz élni, ahol te vagy idegen...

OTTO: A császár mindenütt otthon van...

BERNWARD: *(m. f.)* Az is fáj a német uraknak, hogy bizánci módra uralkodol s olyan nyakatekert görög címeket adományozol szolgálidnak, hogy legkevésbé éppen viselőik tudják kimondani... Elveted a mi régi törvénykezésünket s Heribert archilogotheoszt római nótariusokkal véteted körül s csak Justinianus codexére esküszöl... Minden kegyeddel csak Rómát akarsz elhalmozni s még admirálist is adtál ennek a városnak, holott egyetlen hajód sincs. Felséges császárom, fáj ez a bajor és a szász uraknak s nem ártana, ha nemcsak Itáliában székelnél, hol itt, hol Ravennában a szentéletű Romuald társaságában, hanem Magdeburgban is... Még pedig addig, amíg nem késő...

OTTO: *(némi csüggedtséggel)* Nagy szomorúság nekem, Bernward, hogy véreim így vélekednek rólam... De még nagyobb bánat, — amint kiérezem szavaidból — hogy te is igazat adsz

nekik, anélkül, hogy megszívnél és megérténél az én terveimet... (*ridegebben*) Több bizalmat kérek a császár intézkedései iránt, aki I. Ottó unokája s eddig is fényt és dicsőséget hozott hazájára. Ezt üzenem a szász és bajor uraknak. (*hidegen*) Van még valami?

BERNWARD: (*megtörten*) Szeretlek, felséges császárom s a javadat akarom. Mint gyermeket én neveltelek Willigisszel együtt... A szívemhez nőttél, ha császár is vagy...

OTTÓ: (*valamivel melegebben*) Tudom, hogy féltesz... S nekem most nagy szükségem van mindenkire, aki imádkozni tud érttem... A kihallgatás után gyónni és áldozni szeretnék, atyám...

BERNWARD: (*meghajol*) Az udvarmester már közölte velem legkegyesebb óhajodat...

(*Ekkor az udvarmester, aki eddig az ajtóban állt, újra előre lép.*)

UDVARMESTER: (*meghajol*) Leghatalmasabb császár, jelentem Húgó őexcellenciáját, Tuscia örgrófját, felséged római helyettesét...

(*Tusciai Hugó lép be s meghajol Ottó előtt.*)

UDVARMESTER: ... Heribert archilogothes őkegyelmességét, a kölni érseket...

(*Heribert érsek lép be.*)

UDVARMESTER: ... Henrik bajor herceg őfenségét, a császári hadak vezérét...

(*Bajor Henrik lép be.*)

UDVARMESTER: ... Gergely őexcellenciáját, Tuscium grófját...

(*Tusculumi Gergely lép be.*)

UDVARMESTER: ... Gregorius őméltóságát, az admirálist...

(*Gregorius admirális lép be.*)

UDVARMESTER: ... Leó őméltóságát, a városprefektust...

(*Leo prefektus lép be.*)

UDVARMESTER: ...Constantius palotabíró öméltóságát ...

(Constantius palotabíró lép be.)

UDVARMESTER: ... Anastasius patricius öméltóságát, a primiscrinariust ...

(Anastasius patricius lép be.)

UDVARMESTER: ... és Lomello öméltóságát, a protospatariust.

(Az urak, miután valamennyien mély meghajlással üdvözölték a császárt, megállnak a trónszék előtt jobbról és balról.)

OTTÓ: *(merev szertartásossággal)* Mi, Isten kegyelméből az egész római birodalom ura és Jézus Krisztus legalázatosabb szolgálja, Harmadik Ottó, a Saxonicus, az Italicus, a Germanicus és Romanus, megengedjük hűséges alattvalóinknak, hogy jelentést tegyenek az ország ügyeiről. *(Heribert érsekre néz)* Az első szó joga Köln érsekét, archilogothesunkat illeti... Add elő jelenitenivalódat, érsek!

HERIBERT: *(fontoskodó ember, mély meghajlással)* Legfelségesebb császárom, aki felújította a régi Róma nagyságát, meg kell vallanom neked, hogy Willigis mainzi érsek magatartása, főként ami legfelsőbb akaratodat illeti, különös, hogy azt ne mondjam, ellenséges. Jól tudod, hogy vita támadt közte és a jelenlevő Bernward hildesheimi érsek között, hogy a gandesheimi kolostor felügyeleti joga kinek a hatáskörébe tartozik. De súlyosbította a vitát az a körülmény is, hogy a kolostor mellett új templom épült s most nem tudják eldönteni, hogy a templom felszentelésének szertartását Mainz vagy Hildesheim érseke vezesse-e. Jól tudod, császárom, hogy felséges nővéred, Sophia, a mainzi érsek mellé állt, szembe helyezkedve valamennyiünk szándékával s elsősorban is a te legfelségesebb akaratoddal, mert, amint ez nyilvánvaló, másik

felséges nővéred, Adelhaid helyett ő szeretne e fenti kolostor apátnője lenni. A harc oly heves és elkeseredett, mint annak idején Arnulf reimsi érsek körül támadt vita s félő, hogy ennek Egyházunk egységét megbontó következményei is lehetnek... Hogy tehát megelőzzük az ügyek veszedelmes elmérgesedését, engedd meg, felséges császár, hogy egy bölcs és igazságos zsinat összehívását tartsam szükségesnek. *(meghajol)* Ehhez kérem legkegyelmesebb hozzájárulásodat.

OTTO: Fáj hallanunk, hogy felséges családunk tagjai is megnehezítik a császár intézkedéseinek igazságosságát s a birodalom nagy ügyeit semmibe sem véve jelentéktelen dolgokkal hátráltatják Krisztus Egyházának teljes diadalát. *(ünnepeletesen)* A zsinat összehívását az Egyház érdekében engedélyezzük... S erről értesítsd, érsek, a pápa úr őszentségét... *(Bajor Henrikre pillant)* Henrik hercegen a sor!

HENRIK: *(kemény, katonás modorú ember)* Felséges Uram, nincs sok jelenteni valóm, csak annyi, hogy Tivolit megfélemlítettem s parancsodhoz hiven nem dulattam föl a várost, bár szerény véleményem szerint, Mazzolinus meggyilkolásáért ezt megérdemelte volna. A tivolibeli nemesurak félmeztelenül jelentek meg előttem s színed elé akarnak járulni kegyelemért.

OTTO: Megadjuk nekik... Krisztus születésének ezredik esztendejében nincs jogunk ahhoz, hogy ne bocsájtunk meg az ellenünk vétkezőknek.

HENRIK: Bocsáss meg, felséges Uram, hogy ellenkeznem kell veled, de Róma népe ezt rossz néven venné tőled... Már így is kiszivárgott a városba elhatározásod, s mondhatom, nem talált rokonszenves fogadtatásra. Róma gyűlöli Tivolit s a nemesek birtokokat szeretnének szerezni Tivoli területén.

OTTO: *(keményen)* Nem fognak birtokokat sze-

rezni ! Elég volt a római urak követelődzéseiből !
(*Ekkor Tusculumi Gergely lép elő. Hízlgő, két-
színű embernek látszik.*)

GERGELY : (*meghajol*) Bocsáss meg, legfelsége-
sebb uram, hatalmas császár, hogy beleszólók
Henrik herceg jelentésébe, de a római urak kap-
zsiságára vonatkozó megállapításait túlzónak kell
minősítenem. Róma, ha kezdetben idegenkedett
is tőled, ó császár, ma már teljesen alád rendeli
magát s boldog, hogy ilyen ura lehet.

HENRIK : (*végigméri Gergelyt, Ottóhoz*) Hallomá-
som szerint, Benedictus gróf, akinek fiát akasz-
tófa alá állíttattad, hogy a grófot behódolásra
kényszerítsd, bosszút forral ellened...

BERNWARD : Erről én is tudok, császárom...

OTTÓ : (*ingerülten*) És a hadaink ? Azok nem szá-
mítanak ? El kell söpörni őket, ha szembe mer-
nek szállni akaratommal !

GERGELY : (*főlényes mosollyal*) Ezt mondom én
is, legfelségesebb uram. Mít jelent ez a csöcse-
lék a te hadaiddal szemben ?

BERNWARD : Római létedre túl rossz vélemény-
nyel vagy a római népről, grófom... Volt idő,
amikor magad is óvtad tőle a császárt...

GERGELY : (*ravaszul*) Az régen volt, érsek atyám...
Akkor még nem ismerték legfelségesebb urunk-
nak csodálatos elméjét és kegyes szívét... Ma
Róma a császár leghűbb városai közé tartozik...

OTTÓ : (*Gergelyhez*) Szavadban elnéző szeretetet
s megnyerő bizalmat érzek, Tusculum grófja...
Róma, ha a nemes urak ma még nehezen tűrik
is hatalmamat, be fogja látni, hogy én jót aka-
rok, hogy olyan terveim vannak, melyek csak a
világ fővárosából valósíthatók meg s hogy én
nem zsarnokuk, hanem megértő, jó apjuk aka-
rok lenni. (*Bernward felé*) S addig nem mozdu-
lok innen, míg meg nem győzőm ezt a népet
szándékom tisztaságáról. Fáj nekem, hogy leg-

hívebb szolgálaim és barátaim között is vannak olyanok, akik akadékoskodnak s nem értik meg, hogy én az országok felett állok, hogy én nem lehetek sem szász, sem bajor, sem görög, hogy én Krisztus hitének vagyok a harcosa, túl a törzseken és nemzetségeken s hogy ez a világ csak akkor lehet boldog, ha egyetlen császár hatalma biztosítja a szeretet szent békéjét. Ezt akarom én, aki először hoztam Rómába idegen pápákat, Bruno unokatestvéremet és Gerbert mestert, németet és franciát, hogy kitépjem ezt a várost a pártoskodások meddő játékaiból s az Egyház nagy küldetésére hívjam fel hű alattvalóim figyelmét, mely nemcsak a rómaiaknak szól, hanem minden népeknek... Szlávoknak, németeknek, franciáknak és magyaroknak egyaránt... *(feláll)* Szeretném, ha ebben az én híveim segítségemre lennének, úgy mint a pápa, aki nemcsak a tudományok fejedelme, hanem bölcs az Írás szándékainak megértésében is. Róma a mi székhelyünk s mi hisszük, hogy ez a nép is megszereti a császárt, ahogy a császár is szereti őket.

(Ekkor kívül zaj, mozgás támad, majd az Udvarmester lép elő izgatottan.)

UDVARMESTER: Legfelségesebb uram, a pápa úr öszentsége, II. Szilveszter érkezett meg váratlanul... Beszélni óhajt sürgősen felségeddel...

OTTÓ: Bocsásd be azonnal...

(Szilveszter pápa lép be két famulusa kíséretében, akik az ajtó előtt megállnak kétoldalt. A pápa felindultnak látszik s egyenesen a trónszékhez siet.)

SZILVESZTER: *(izgatottan)* Fiam, csak nehezen jutottam idáig... A nép az Aventinus felé nyomul s körül akarja zárni palotádat...

OTTÓ: *(lelép a trónszékről, sápadtan)* Miért?

SZILVESZTER: *(m. f.)* Azért, mert megkegyelmeztél Tivolinak...

BERNWARD: *(ijedten)* Én figyelmeztettelek erre, császárom...

HENRIK: Én is megmondtam a magamét... Róma veszedelmes hely...

(Kint zúgás, ordítás hallatszik.)

OTTÓ: *(dermedten)* Az én népem...

GERGELY: *(ravaszul)* Ez nem jelent semmit...

SZILVESZTER: Az Antikrisztus szolgáit látja bennünk a nép...

OTTÓ: *(kétségbeesetten)* Hiszen én csak Jézus irgalmából vagyok császár... Én jót akarok...

HENRIK: *(keményen)* Ezen csak fegyverek segítenek! Összeszedem a csapataimat! *(kirohan)*
(Többen követik, köztük Tuscolumi Gergely is. A külső zaj egyre félelmesebb. Ilyen kiáltások hallatszanak: Le a császárral és a pápával! Ők az Antikrisztus hírnökei! Le az idegenekkel! Néhány kő nekivágódik az ablaknak.)

OTTÓ: *(dermedten áll és maga elé néz, azután egy hirtelen indulattal ledobja magáról a palástot s rákiált az Udvarmesterre.)* Nyisd ki az ablakot!

UDVARMESTER: *(hüledezve)* Parancsára, legfelségesebb...

OTTÓ: *(ordít)* Nyisd ki, ha mondom...

SZILVESZTER: *(aggódva)* Fiam, dühödt csöcselék ez... Mit akarsz?

(Az Udvarmester kinyitja az ablakot.)

OTTÓ: *(az ablakhoz rohan)*

(A nép ebben a pillanatban elhallgat)

OTTÓ: *(kétségbeesetten, szinte utolsó erejével ordít)*

Hát ti vagytok a rómaiak? Az én népem? Akikért én megtagadtam az édes anyaföldet s akiknek dicsőségét és hatalmát kiterjesztettem egészen a vad népekig? Ti vagytok a rómaiak? Akikhez én nem úgy jöttem, mint nagyapám, I. Ottó, fegyverrel és irgalmatlan hadsereggel, hanem szent lándzsával zsoltárokat énekelve... Tiértetek eltértem, hogy legjobb barátaim elpár-

toljanak tőlem... Imádkoztam és vezekeltem értetek s ti a Gonoszság papját látjátok bennem? Zürzavarban éltetek, akiket kapzsi urak sanyargattak s én megtörtem őket, hogy csak hozzám fordulhassatok bántódásaitokban... Nem, Ti nem vagytok az én népern... Ti gyűlöltek engem s a gyűlölködők az ltélet napján elveszik méltó jutalmukat... *(összeesik)*

SZILVESZTER: *(rémműlten kapja meg)* Fiam... *(az Udvarmesternek)* Csukd be az ablakot... *(föltá-mogatja Ottót)*

(Az Udvarmester becsukja az ablakot.)

SZILVESZTER: Nem szabad törődnöd velük... Henrik herceg majd szétkergeti őket...

OTTÓ: *(fájdalmasan)* Az én népem... Bizonyára nagy bünt követtem el...

(Ekkor Henrik herceg siet vissza)

HENRIK: Felséges császár, szavaid hatása alatt a nép nagyon megjuhászodott s kiadta katonáimnak a lázadás értelmi szerzőit...

OTTÓ: *(m. f.)* Bocsássátok szabadon őket... Kik voltak azok?

HENRIK: Valami Demetrius s egy Benilo nevű patricius... Van köztük egy asszony is... Minden áron a palotába akart behatolni... *(mosolyogva)* Szép és fiatal...

OTTÓ: *(riadtan fölfigyel)* Egy asszony is... Egy asszony is... Nem tudod hogy hívják...?

HENRIK: Tudom, felség... Stefanianak...

OTTÓ: *(m. f.)* S ki ő...?

HENRIK: *(titokzatosan)* Crescentius özvegye...

OTTÓ: *(elfehéredik, aztán meredten maga elé)* Az ő özvegye... A szép, fiatal asszony... *(hirtelen Szilveszter vállára borul és fölzokog)* Atyám, én olyan boldogtalan vagyok...

Függöny

VI. kép.

(Szín: a Santa Croce in Gerusalemme előtti térség. A templom mellett az Amphitheatrum Castrense, hátul a város bástyaszerű falai láthatók.)

Mikor a függöny felgördül, ünnepi hangulat van a téren. A tömeg ünneplő ruhában. Néhányan keresztet ésszent zászlót tartanak a kezükben, mint a búcsúkon. Az emberek megbékélteknek, megbocsájtóknak, ünnepélyesen jóknak látszanak, mintha csodaszerűen megszeliődültek volna. Mindenkit szent várakozás tölt be.

A szín elején Papias áll nagy kereszttel a kezében. Legbuzgóbb hívei közvetlenül mellette topognak ide-oda. A prófétára néznek, aki valamivel mintha enyhébb, elnézőbb tekintetű lenne, mint volt az előbb. Elöl jobbra, Stefania tördeli kezeit, körülötte Demetrius s a többi összeesküvő. Az ünnepi, ájtatos hangulatban csak az utóbbiak hatnak idegenül, szinte konokul. Stefania sápadt és megtört.

Karácsony éjszakája.)

PAPIAS: (*szelíden*) Eljött karácsony szent éjszakája, híveim ... Az Irás beteljesül ... Néhány röpke óra csak s az ezer év lezárul ... Éjfélkor a harangok megzendülnek, hogy köszöntsék az új évezredet ... De ez már a Krisztusé lesz, aki alá száll a megnyílt égből, elűzi az Antikrisztust s ítélkezik elevenek és holtak felett ... Úgy várjátok most már ti is őt, mint menyasszony a vőlegényt, mert akibe a jóságnak csak parányi csírája is hullott, az számíthat az ő végtelen irgalmára ... (*hirtelen keményen*) De aki ezekben a percekben is gonosz, sötét gondolatokat forgat elméjében, aki most az ő dicsőséges és győzelmes megérkezése előtt sem tud megbocsájtani felebarátainak, annak jaj, jaj, háromszor is jaj, mert Krisztus a poklok fenekére taszítja őt ...

STEFANIA: (*halkan nyöszörög*) Ó Istenem ... Istenem ...

PAPIAS: (*ujra szelíden*) Ölelkezzetek össze, szeressétek egymást és szent énekeket énekelve várjuk együtt az Üdvözítőt, aki most nem úgy mint

ezer évvel ezelőtt, szegény földi halandóként,
hanem mint igazságtevő, dicsőséges Isten fog
megjelenni!

(Az emberek boldogan barátkoznak egymással, ke-
zet fognak, ölelkeznek.)

MÁSODIK ASSZONY: (Harmadik Asszonyt átöleli)

Ne haragudjon, szomszédasszony, ha talán meg-
bántottam ...

HARMADIK ASSZONY: Mivel bántott volna meg?

Hiszen mi mindig jól megvoltunk ...

MÁSODIK ASSZONY: Hát csak mondom ... Ha mégis
egyszer többet mondtam volna a kelleténél ...

HARMADIK ASSZONY: Akkor is lett volna rá
oka ... (megcsókolja) Szeressük egymást a Jézus
nevében ... (hirtelen) Én egészen fehérnek kép-
zelem ...

MÁSODIK ASSZONY: Kit?

HARMADIK ASSZONY: Hát Jézust ... És mosoly-
gónak ...

MÁSODIK ASSZONY: A próféta azt mondja, hogy
vakít, mint a nap ... Csak a fényesség látszik
majd ...

NEGYESEDIK ASSZONY: (aggodalmasan) Aztán
mindenkinek meg kell halni?

MÁSODIK ASSZONY: Hát tűzeső is lesz ...

NEGYESEDIK ASSZONY: Azért volt ma délután olyan
piros az ég ... Uram Jézus, csak szenvedni ne
kelljen sokáig ...

MÁSODIK ASSZONY: Egy perc az egész ... A
próféta azt is mondta, hogy angyalok is lesznek
körülötte ... Mihály arkangyal izzó karddal szál-
long az Úr előtt, mert hogy ő öli meg az Antikrisz-
tust ... Papias megjósolta, hogy ez a harc már
ma éjfélkor meg is kezdődik ... (megborzad) Uram
Isten, de rémes lesz ...

ÖTÖDIK ASSZONY: Te tán azt hiszed, hogy ezt
majd végignézhetjük ... Akkor mi már halottak
leszünk valamennyien ...

MÁSODIK ASSZONY: De azonmód fel is támadunk, mert a világ elpusztulása után jön a végtétele is ...

PAPIAS: *(szeretettel)* Nagy-nagy vendéget várunk, híveim ... Az isteni bárány fog megérkezni születésének ezredik évfordulóján ... Most már mindenki csak rá gondoljon, mert látni őt az örökélet boldogsága ...

ELSŐ FÉRFI: *(rajongva)* Én már úgy szeretnék leborulni a színe előtt *(az ég felé néz)*

MÁSODIK FÉRFI *(Papiashoz)* És minden elpusztul majd? ... A szent épületek is?

PAPIAS: Minden, amit emberkéz alkotott ...

HARMADIK FÉRFI: *(Papiashoz)* Lesznek szárnyai is az Üdvözítőnek? Vagy felhőn ereszkedik alá?

NEGYEDIK FÉRFI: És miről fogunk ráismerni?

PAPIAS: A szívünkben van az ő képe .. De ráismernek azok is, akik kivetették magukból a szeretetet, mint a rossz föld a drága magot ... Mert „majd feltűnik az Emberfiának jele az égen; és jajveszékelní fognak a föld minden népei, és meglátják az Emberfiát, amint jön az ég felhőiben, nagy hatalommal és fönséggel.”

ELSŐ FÉRFI: *(lázasan a többieknek)* Először a kereszt jelenik meg az égen...

(Valamennyien az égre néznek.)

MIND: *(suttogják)* A kereszt ... A kereszt ...

PAPIAS: Ez az utolsó karácsony, híveim, ezen a földön ... Bocsássatok meg mindenkinek ...

DEMETRIUS: *(kihívóan)* A császárnak is?

PAPIAS: *(szelíden)* Neki is ... Mert ezekben a percekben már nem az a dolgunk, hogy gyűlöljünk, és ítéletet mondjunk bárki fölött is ... Ha vétkezett a császár, akkor bízzátok az igazságszolgáltatást az Úrra, aki már-már itt van az ég küszöbén ...

ELSŐ FÉRFI: A pápa mondja az éjféli misét ...

PAPIAS: Szeressétek őt is ... És halmozzátok el a szeretet szavaival, mert jó most egymás segítségére lennünk ...

MÁSODIK ASSZONY: *(egy kis talizmánt mutat Papiasnak)* Ez a kis talizmán annyiszor segített rajtam ... Odaadom a császárnak ... Hogy őt is a jóra vezesse ...

HARMADIK ASSZONY: *(előkotor valamit a ruhájából)* Én ezt az ereklyét ajánlom föl neki ... Engem is sokszor megtisztított ...

PAPIAS: Halmozzatok el mindenkit ajándékokkal is, mert akinek szíve van adni, az búsásan kapja vissza ajándékát az Üdvözítőtől ... Közeledik a szent, szent éjféli mise ... Az utolsó ... Bocsásatok meg mindenkinek és énekeljétek ...
(Ekkor a tömeg halk karácsonyi énekbe kezd.)

ÉNEK: Szép csillag a jászol felett,
az Úr Jézus megszületett,
jaj de szép, jaj de szép!
anyja karján ül a drága,
úgy tárja ki a világra
kis kezét, kis kezét ...

STEFANIA: *(térdel)* Istenem ... Istenem ...

DEMETRIUS: *(bosszusan)* Ez a görög mindenkit megbolondít ... Ki kellett volna zargatni a városból ...

SERGIUS *(csitítja)* Csöndesebben ... A nép rajong érte ... A tömeggel gyűlik meg a bajod ... *(halkan)* S igaz embernek látszik ...

DEMETRIUS: *(közönyösen)* Nem hiszek neki ...

STEFANIA: *(halkan)* Ne beszélj ilyen keményen Demetrius ... Úgy félek ...

DEMETRIUS: Félhatsz is asszonyom ... Esküszegő lettél ...

STEFANIA: *(szenvet)* Nem ... Nem ... Ne mond ezt ...

DEMETRIUS: *(konokul)* Mi nagyobb bűn? Isten

ellen vétkezni, vagy gonosz felebarátaink ellen?
Erre felelj!

STEFANIA: (*m. f.*) Nem tudom ... Ne kínozz ...

DEMETRIUS: Inkább esküdet szeged meg, csak-hogy őt, a szelíd kis álmodozót ne kelljen megölnöd, aki férjedet s tizenkét derék rómaint végeztetett ki csúfosan... (*elfordul tőle*) Arra is méltatlan vagy, hogy ismerjelek ...

STEFANIA: (*m. f.*) Nem bírom megtenni ... Nem bírom ...

DEMETRIUS: (*indulatosan*) Jól tudod, hogy akkor én teszem meg ...

SERGIUS: (*csitítja*) Előbb várd ki, míg ezek a dolgok elmúlnak... A nép ellened fordulna ...

DEMETRIUS: Nem olcsó halált szántam neki ... Megnyugtatlak... Én Róma nevében teszem, amit teszek s előbb porig alázom a gőgös ficsúrt ...

STEFANIA: (*rémülten*) Ne tedd, Demetrius ... Ne tedd ... Lásd ő a lázadás után is szabadon bocsátott bennünket ... Kérlek, Demetrius ...

DEMETRIUS: Ismerem a kegyes intézkedéseit ... Ez is csak arra jó, hogy legközelebb annál irgalmatlanabbul söpörjön el valamennyiünket ... Crescentiusszal is így tett ... (*konokul*) Megalázom őt ...

STEFANIA: (*fölkel, aztán elszánt indulattal Demetriushoz*) Nem fogod megtenni, Demetrius ... Nem fogod megtenni ...

DEMETRIUS: (*megvetéssel elfordul*) Ezt nem te döntöd el asszonyom ... Aki Róma szégyene és árulója lettél ...

(*Ekkor nyüzsgés, mozgolódás támad.*)

ELSŐ FÉRFI: (*izgatottan*) Megérkezett a szent-
atyja az éjféli misére ...

MÁSODIK FÉRFI: (*suttogva*) Jön a császár is ...
(*arra néz*) Zarándokgúnyában van ... És mezít-
láb ...

(*A nép utat enged az érkezőknek. Elől a pápa*

közeledik néhány főpappal, mögötte egyedül a császár meztláb, darócruhában. Mögötte néhány udvaronc és testőr.)

PAPIAS: Kérjétek a pápa áldását... Mindenkit szeressetek...

ELSŐ FÉRFI: *(Szilveszter felé)* Add áldásodat, szentatyánk ...

SZILVESZTER: *(áldást oszt.)*
(A nép leborul)

MÁSODIK FÉRFI: Éljen a császár, aki megalázza magát Krisztus előtt!

TÖBBEN: Éljen a császár!

OTTÓ: *(némi örömmel Szilveszternek)* A nép szeret, szentatyám... Én mondtam neked, hogy meg fog szeretni ... *(meleg nézéssel jártatja végig tekintetét a tömegben)* Népem...

MÁSODIK ASSZONY: *(a császár elé térdel)* Ezt a talizmánt fogadd el, felséges ur... Engem is mindig megsegített...

OTTÓ: Köszönöm, asszony... *(int az udvaroncnak, hogy vegye el a talizmánt.)*

HARMADIK ASSZONY: *(a császár elé térdel)* Én ezt az ereklyét adom neked ... Hogy megerősítse a lelkedet a halál órájában ...

OTTÓ: *(egyre boldogabban)* Köszönöm, köszönöm ...

(Az udvaronc átveszi az ereklyét.)

NEGYEDIK ASSZONY: *(letérdel Ottó előtt s egy gyöngysort nyújt neki)* Anyámé volt ez a gyöngysor, akit a hitéért kínztak halálra... Neked adom, felséges császár, hogy megbocsájtás nekem... *(töredelmesen)* Én is a tüntetők között voltam...

OTTÓ: *(boldogan az asszony fejére teszi a kezét)* Megbocsájtok... Hiszen nem ismertél ...

(Ekkor Stefánia tör utat magának, egy gyűrűt emel ki a ruhájából.)

STEFANIA: *(Ottó elé térdel, remegő hangon)* Ezt

a gyűrűt fogadd el, felséges uram... Hogy császár légy, amíg élsz...

OTTO: *(döbbenet néz Stefániára s inteni akar az udvaroncoknak, hogy vegye át a gyűrűt, de aztán ő veszi a kezébe s az ujjára húzza, akadozva)*
Köszönöm ... Stefánia ... Köszönöm ...

STEFANIA: *(lesütött szemmel, gyötrődve)* Bocsáss meg nekem is... Tiszta szívvel adtam...

OTTO: *(m. f.)* Nincs miért megbocsájtanom... Te Crescentius özvegye vagy.. S én megértelek... *(fájdalmasan)* Megértelek, Stefánia ..

(Ekkor a menet a templomba vonul. A tömeg egy része utána. Stefánia úgy marad, ahogy volt, összekuporodva a földön. A templomból ének hallatszik.)

ÉNEK : *(a templomból)*

Szép csillag a jászol felett
az Úr Jézus megszületett,
jaj de szép, jaj de szép,
anyja karján ül a drága,
úgy tárja ki a világra
kis kezét, kis kezét...

(Ekkor Stefánia magánkivül ugrik föl s Demetrius csoportja felé rohan.)

STEFANIA: *(színte bomlottan Demetriushoz)* Nem fogod megalázni. . Most már nem fogod megalázni. . *(levágja magát a földre)*

DEMETRIUS: *(gőgösen elfordul)*

SERGIUS: Mi baj van, asszonyom...

STEFANIA: *(kétségbeesetten)* Meg akarok halni.. Demetrius, add ide a törödet...

DEMETRIUS: *(végigméri s odaveti neki a töröt)*
Ez az egyetlen, amit megtehetsz...

STEFANIA: *(elkapja a töröt, m. f.)* Nem élhetek tovább..

SERGIUS: Mit akarsz ?

STEFANIA: *(fölkáll, egészen megrendülten suttogja)*

Megöltem azt, akit legjobban szerettem a világon ..

DEMETRIUS: *(oda figyel)* Hogy érted ezt ?

STEFANIA : *(m. f.)* A császár meg fog halni... És én öltem meg... A gyűrű, amit adtam... Mérgezett volt... Mérgezett... *(a törrel a kezében kitámolyog a szinről.)*

DEMETRIUS : *(zavartan néz utána)* Érthetetlen asszony ez... Képes volt megszeretni ezt a... Németet...

SERGIUS : *(némi szorongással)* Mégsem merte megszegni az esküjét...

DEMETRIUS : *(büszkén)* Azért mégis római vér folyik benne...

(Most tompa harangzúgás rázza meg a levegőt.)

PAPIAS : *(leborul s vele az egész nép)* A pillanat elérkezett... Légy hozzánk irgalmas, dicsőséges Jézus...

SERGIUS : *(rászól Demetriusra, aki nem akar letérdelni)* Térj meg te is, Demetrius...

DEMETRIUS : *(nagy nehezen meghajol)* Róma szabad lesz nemsokára... A miénk...

SERGIUS : Imádkozzál most... *(imádkozik magában)*

DEMETRIUS : *(konokul)* Köszönöm, Istenem, hogy lesújtottál a haza legnagyobb ellenségére...

(A harang tompán kong.)

PAPIAS : *(fojtott hangon)* Nyissa meg mindenki lelke sírját, hogy befogadhassa a közeledő világosságot... *(remeg az izgalomtól)* Híveim, legyetek jók és szelidek a lélek ünnepi pillanatában, amikor újra egyesül Istennel...

DEMETRIUS : *(lassan ő is letérdel)* Ha bűn az, hogy jobban szeretem véreimet, mint az ellenséget, akkor bocsásd meg ezt a bűnömet...

(Ekkor suttogás, zaj hallatszik. Néhányan kijönnek a templomból)

ÖTÖDIK ASSZONY : *(suttogva)* A császár elájult... Összeesett...

TÖBBEN : A császár összeesett...

HATODIK ASSZONY: Testőrei hozzák... Alig áll a lábán..

ELSŐ FÉRFI: *(dermedten)* Talán mégis ő volt az Antikrisztus...

MÁSODIK FÉRFI: *(izgatottan)* S Mihály arannyal győzte le, ahogy írva van...

PAPIAS: *(komoran)* Imádkozzatok!

(Néhány testőr támogatva hozza ki a templomból Ottót. A császár holtsápadt. A nép megnézni se meri. Elmennek.)

ELSŐ FÉRFI: *(halkan)* Ő volt az Antikrisztus... Isten már igazságot szolgáltatott... Irgalmazz nekünk, Jézus...

PAPIAS: *(dermedten)* A szörnyű színjáték megkezdődött... Imádkozzatok!

(A nép rémült várakozásában egészen a földre borul. A harangok zúgnak.)

PAPIAS: *(imádkozik)* Ne hagyj el bennünket a halál perceiben...

MIND: *(kórus)* Ne hagyj el bennünket...

PAPIAS: *(m. f.)* Ajándékozz meg könyörületteddel, ha csak egy kicsit is méltóaknak találsz bennünket erre.

MIND: *(kórus)* Ajándékozz meg könyörületteddel... *(Ekkor tömeg özönlik ki a templomból. Mindenki Papias köré akar térdelni.)*

NEGYEDIK FÉRFI: *(suttog)* Holt sápadt a pápa is...

ÖTÖDIK FÉRFI: Már jön is... Vége a misének...

ELSŐ FÉRFI: Most nyílik meg az ég... Imádkozzunk...

(Mindenki letérdel. A templom kapujában feltűnik a pápa is kíséretével. Szilveszter nyugtalanul néz körül.)

SZILVESZTER: *(izgatottan)* Hol a császár? Mi baja van?

ALBÉRICH: Elvitték a palotába...

SZILVESZTER: *(izgatottan siet előre)* De mi tör-

tént vele? Gyorsan, gyorsan... Hozzatok lovakat... Siessetek...

(*A pápa kíséretével elsiet.*)

ELSŐ FÉRFI: Milyen rémült...

MÁSODIK FÉRFI: Talán most rákerül a sor... Ki tudhatja, kiben mi lakik.

HARMADIK FÉRFI: Mindenki lakol, aki a Sátánt szolgált...

(*Ekkor Gregorius ugrik föl a térdeplők közül.*)

GREGORIUS: (*Papias felé fenyegetően*) Igaza van Demetriusnak! Papias bolondítja a népet! Tölem is elrabolta Dorotheát! (*Papiashoz ront s rákiált*) Ezért még felelsz!

PAPIAS: (*imádkozik*) Uram, bocsáss meg neki!

DEMETRIUS: (*Papiashoz lép, fenyegetően*) Ámítsd a te fajtádat! A rómaiak életre és nem halálra születtek!

HATODIK FÉRFI: (*felpattan ő is, Papias felé*) Mindenemet elosztogattam és nem történik semmi...

ELSŐ FÉRFI: (*csalódással*) Én már olyan boldog voltam, hogy vége lesz mindennek... (*föhláll, keserűen*) És nem nyílik meg az ég... Sem a föld...

MÁSODIK FÉRFI: (*föhláll, csalódottan*) S nem látjuk sehol az Ur jelét...

HARMADIK FÉRFI: (*föhláll, csalódottan*) S nincs tűzeső sem...

ELSŐ FÉRFI: (*kitör, elkeseredetten*) Minden marad a régiben... Kezdhettek mindent előlről...

MÁSODIK ASSZONY: (*föhláll, vádlóan*) Elajándékoztam a talizmánomat...

HARMADIK ASSZONY: (*ugyanúgy*) Én az ereklyémet...

NEGYEDIK ASSZONY: (*ugyanúgy*) Én a gyöngy-soromat... S hagytam, hogy kifosszák a házat...

NEGYEDIK FÉRFI: (*ingerülten*) Kereskedő vagyok s elkótyavetyéltem az áruimat...

ÖTÖDIK FÉRFI: (*kétségbeesetten*) Az egész csa-

ládom a máglyán lelte halálát... *(odarohan Papiashoz, ingerülten)* Nyomorult!

(Az egész tömeg Papias ellen fordul, aki mozdulatlanul térdel és imádkozik.)

DEMETRIUS: Ne sajnáljátok! *(megüti Papiast)* Ki tudja, kinek a bérence?

GREGORIUS: *(megüti Papiast)* Ezt azért, hogy elvesztettem a drága Dorotheát...

ELSŐ TOLVAJ: *(Második Tolvajnak)* Kár volt eldobni a lopott holmit... *(megüti Papiast)* Csaló!

MÁSODIK TOLVAJ: *(megüti Papiast)* Tönkretettél! Nyomorult! Koldus lettem!

(Lassan mindenki üti-veri Papiast, aki görcsösen imádkozik.)

PAPIAS: *(elhalóan)* Uram, irgalmazz nekem... Uram, irgalmazz nekem... Uram, ne hagyj el... Uram... Uram...

(Többen botokkal jönnek s ütik Papiast.)

HATODIK FÉRFI: *(üti)* Mindenkit a halálba kergettél... Most menj magad...

(Papias elnyúlik a földön holtan, görcsösen szorítja a keresztet. Többen így is ütik.)

HATODIK FÉRFI: *(püföli a halottat)* Látod-e már az Üdvözítőt?

HETEDIK FÉRFI: *(belerúg)* Meg Mihály arkan-gyalt?

(Itt-ott röhögés hangzik fel, majd Demetrius lép előre.)

DEMETRIUS: *(harsányan)* Hagyjátok ezt a csaló görögöt! Elnyerte legméltóbb jutalmát! Aki rómainak érzi magát, jöjjön velem Tusculumi Gergely palotájához... Ő a mi vezérünk... Az új Crescentius... Kövessetek, rómaiak! *(indul)*

(A nép zajongva, éjenezve követi Demetriust. A szin teljesen kiürül, csak Papias holtteste feketéllik középen. Ekkor a zilált, rongyos, eszelős férfi bujik elő valahonnan. Papias holtteste mellé térdel.)

ESZELŐS FÉRFI: *(bomlottan)* Látom a nagy pa-

rázna asszonyt... Én látom... Ül a skarlátvörös vadállaton s most a Lateránra ugrik... Ugye, jól látom, Papias? Az asszony serlegéből folyik az utálatosság... (*vigyorog*) Mindjárt eltakar minket is... Ugye félsz, Papias? Ugye most te is félsz? És nem segít rajtad az imádság? (*eszélősen határozva elrohan.*)

Függöny.

VII. kép

(Szín: Paterno várának egyik terme Róma közelében. Hátról hatalmas ablak. Az ablakon keresztül Róma távoli képe látható. Oldalt jobbra ajtó.)

Az ablak előtt betakarva, sápadtan a császár fekszik egy kereveten. Alszik. Körülötte Szilveszter, Henrik, Bernard s Tammus gróf aggodalmaskodik.)

SZILVESZTER: *(előre jön, halkan)* Elaludt, szegény... A szent áldozás megnyugtatta...

TAMMUS: *(letörten)* Pedig Rómából egyre aggasztóbb hírek érkeznek... *(halkan)* A császár aventinusi palotájában Tuscolumi Gergely szállt meg...

BERNWARD: *(keserűen)* Óvtam tőle a császárt... Elhalmozta mindennel s most ő alázza meg...

HENRIK: *(kitör)* Csak a csapataim ne éhezzenek s lenne elég haderőm, hogy földuljak minden római házat... Hitvány, galád nép ez... Csak a császár rajong értük...

TAMMUS: Fiatal még...

HENRIK: Csak Heribert érsek érkezne meg hadseregével... *(bosszúsan)* Majd kinyitja az a csőcselék a város kapuit, ha hadaim élén szólítom fel őket hódolatra... De most aztán ne legyen könnyörület... Mindenkinek lakolnia kell...

SZILVESZTER: *(halkan)* Félek, hogy a császár soha nem mehet már vissza Rómába... Az ő imádott Rómájába...

BERNWARD: Talán a mocsaras vidék árt neki... Magam is sokszor érzem, hogy lázas vagyok... Egészségtelen hely ez...

SZILVESZTER: *(m. f.)* Minden összeomlik, ha a császár meghal...

HENRIK: A teste még fiatal s a lelke is erős... Talán legyőzi a kórt...

SZILVESZTER: Félttem őt... Valóban megvan minden képessége, hogy a világ ura legyen... Már

arra is rávettem, hogy elvegye a görög császárlányt... Arnulf milanói érsek talán már hajóra is szállt vele... Néhány év és övé a görög birodalom is... Soha senki nem volt Krisztus vallásának ilyen igaz és hatalmas pártfogója... *(Ottó felé tekint)* Mint ez a sápadt, lázas gyermek...

TAMMUS: *(nézi az alvó Ottót)* Különös nagy gyűrű van az újján...

BERNWARD: Nem akar tőle megválni... Egy aszszonytól kapta karácsony éjszakáján...

HENRIK: *(halkan)* Crescentius özvegyétől... Aki öngyilkos lett...

BERNWARD: Miért?

HENRIK: Ki tudhatja?

(Egy katona lép be az ajtón.)

KATONA: *(Henrik elé áll, zavartan)* Jelentem, fenséges úr, hogy a katonák zúgolódnak...

HENRIK: *(nyersen)* Mit akarnak?

KATONA: *(némi habozás után)* Éhesek, fenséges úr!

HENRIK: *(szárazon)* Menjenek rabolni... Fosztogassanak... Ez a nép nem érdemel szánalmat... Szerezzenek élelmet, ahonnan tudtok...

KATONA: *(tiszteleg)* Úgy lesz, fenség!

OTTÓ: *(mozgolódik, felfigyel)* Mi az? Megjött Heribert a felmentő csapattal?

HENRIK: Útban van már, fenséges császár... *(a katonára szól)* Menj!

(A katona eltávozik)

BERNWARD: *(Ottóhoz megy)* Jól aludtál, császárom...

OTTÓ: *(sóhajt)* Igen... Jobban érzem magam... Adjatok ennem valamit, Bernward...

BERNWARD: *(zavartan néz Szilveszterre, majd Ottóra)* A katonák éppen most járják be a környéket, hogy élelmet szerezzenek...

OTTÓ: *(halkan)* Akkor várok, Bernward... *(az ablakra pillant)* Szomorú sors ez... Lásd, milyen

közel vagyok Rómához... Látom... És mégis milyen messze vagyok tőle... Csapataim elpusztultak s még ennem sincs... *(lázasan)* Volt már ilyen római császár?

SZILVESZTER: Nyugodj meg, fiam... Hamarosan visszamegyünk a te Aventinusodra...

OTTO: *(m. f.)* Nem szörnyű, hogy engem a római nép üzött el?

TAMMUS: Sok a gonosz ember, felséges császár...

OTTO: *(m. f.)* Az én városomban Tusculumi Gergely az úr... Uram, bocsásd meg neki ezt a hátlátlanságot... *(Szilveszterhez)* Ha meg kellene halnom, azért mégse Rómában temessetek el... Bár atyám is ott pihen... Én nem akarok az övéké lenni... Ha nem kellett nekik élve, halott testem sem legyen a hűtlen városé.. Szeretve gyűlölöm őket... *(lázasan)* Ugye lehet ölni szeretetből is?

SZILVESZTER: *(megnyugtatja)* Bizonyára, fiam...

OTTO: *(szinte sírva)* En le tudnám most romboltatni egész Rómát... Mert elérhetetlenül szerettem... *(megragadja újra Szilveszter kezét)* Atyám, Aachenben temessetek el engem.. Nagy Károly mellé... Ott akarok megpihenni..

SZILVESZTER: Miért gondolsz, fiam a halálra?

OTTO: *(lázasan vergődik)* Mert érzem, hogy egyre árad szét a testemben bénító ereje... Hol a torkomat fojtogatja, hol a szívemet... Milyen szomorú, hogy így kell elpusztulnom... *(megragadja Szilveszter kezét)* De te, atyám, itt maradsz... S megvalósítod, amit együtt gondoltunk ki... Ó hogy szerettem, hogy olyan sokat tudsz...

SZILVESZTER: *(leverten)* Fiam, mit ér az én tudományom a te erőd és fiatalságod nélkül...?

OTTO: Ugye, megteszed, hogy Aachenbe vitetsz, ha meghalok...

SZILVESZTER: Nyugodj meg, fiam...

OTTO: Akkor el kell, hogy búcsúzzam tőletek...

S az én nagy álmaimtól... *(fölemelkedik)* Uram Jézus, én hű szolgád voltam... Ha meg is inogtam tisztaságomban, mindig csak érted akartam élni...

(Ekkor újra egy katona lép be az ajtón.)

MÁSIK KATONA: *(Henrik elé áll)* Fenséges úr, Heribert érsek úr ökegyelmessége csapatai megérkeztek...

HENRIK: *(némi örömmel)* Császárom, itt a felmentő csapat...

OTTO: *(m. f.)* Itt van? Drága Jézus... Akkor talán még elérhetjük Rómát.. Megláthatom Aesculapius kicsi szigetét... Hol van Heribert?

HENRIK: Rögtön itt lesz!

OTTO: *(m. f.)* Én akarok a sereg élén bevonulni Rómába... Én akarok... Hogy mindenki lásson... És én is lássak mindenkit... *(megfogja Szilveszter kezét)* Őt is, atyám... Ugye az nem bűn, hacsak látni akarom...? *(megérinti a gyűrűt)* Siessen Heribert! Jöjjön! Hogy bevonuljak Rómába... A szép, gyönyörű, drága Rómába... *(hátrahanyatlik és meghal.)*

SZILVESZTER: *(rémülten fogja a kezét)* Fiam!

BERNWARD: *(izgatottan)* Meghalt?

(Ekkor Heribert érsek lép be.)

HERIBERT: Megérkeztem! Akár indulhatunk is...

A csapat erős... Csupa kemény szász és bajor...

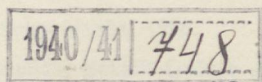
SZILVESZTER: *(halkan)* Késő, érsek... *(egészen megtörve)* A császár halott...

(Valamennyien szomorúan, keresztetve állnak a kerevethöz.)

SZILVESZTER: *(m. f.)* Mindennek vége... Tervnek, álomnak s világcsodájának... Nagy császár és óriási gondolat holtteste fekszik itt... A császár lelke nagyságáért boldogtalanságával felelt... A gondolat pedig, az egyetlen akol álma talán azzal, hogy mindig csak kísértet marad az emberek között a megvalósulás reménye nél-

kül... Úram, adj neki nyugodalmat... A mi kis
Ottónknak s minekünk irgalmazz... *(letérdel a
kerevet előtt)* Úram, irgalmazz...

Vége.

Berczeli A. Károly eddig megjelent könyvei:

MISE. (Versek) Koroknay-kiadás, 1926.

MINDENKIÉRT. (Novellák) Békeffi György címlapjával. Prometheus-kiadás. 1928.

GIAMBATTISTA VICO ÉS A TÖRTÉNELEM. (tanulmány) Prometheus-kiadás. 1929.

ÁDÁM BUKÁSA. (Versek) Buday György illusztrációival. Délmagyarország r. t. kiadása. 1931.

UTITÁRSÁK. (Tavaszi dal 1 felvonásban.)

A Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának kiadása. 1932.

FIATALOK. (Keserűjáték.) Buday György címlapjával. I. kiadás Magyar Téka, II. kiadás Prometheus. 1933.

TIGRISEK (Tragiko-burleszk) Buday György címlapjával. I. kiadás Magyar Téka, II. kiadás Prometheus. 1933.

A LÁNGÉSZ. (Mítosz) Kontuly Béla címlapjával. Prometheus-kiadás 1933.

FEGYENCEK. (3 egyfelvonásos) Molnár C. Pál címlapjával. Prometheus-kiadás 1933.

MAGYAR KÖLTŐ MAGYARUL. Janus Pannonius-fordítások. Dr. Fögel József egyetemi tanár előszavával. Kontuly Béla illusztrációival. Prometheus. 1934.

SÁMSON ÉS DELILA. (Az új hőskor drámája.)

Békeffi György címlapjával Prometheus. 1935.

MÁRIA PRÓFÉTA. (Regény) Kontuly Béla illusztrációival. Magyar Téka kiadás. 1936.

FEKETE MÁRIA. (misztérium 7 képben) Bordás Ferenc címlapjával. Révai-kiadás. 1937.

XA 151354

